

Gr
1

PRZEŻYLIŚMY GROSS*ROSEN

9
Inhaft
GRO-R
18
Bd.4:Heft 1

TOM IV
Zeszyt 1

7/9/41

Nit überlebten Gr.R

Tom IV - Biographie der Häftlinge

Heft 1

16. 12. 86

ITS
Internationaler Suchdienst

Bibliothek ~~41N/HAFT GR R 23 Bd. 4, Heft 1~~

**INTERNATIONALEK
SUCHDIENST
3548 AROlsen (Waldeck)**

PRZEŻYLIŚMY GROSS-ROSEN

Tom IV - Biografie więźniów

Zeszyt 1

Na prawach rękopisu

**Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
Dzielnica Warszawa-Śródmieście - Koło Nr 1
ul. Wiejska 11 00-480 Warszawa tel. 296943**

Komisja Historyczna Środowiska Gross-Rosen

Warszawa 1984

Zespół Redakcyjny:

Zofia Doboszyńska, Halina Dudowa, Feliks Kidawa, Witold Kulisiewicz - kierownik zespołu, Mieczysław Mołdawa, Roman Olezyna, Zdzisław Rałł, Andrzej Romanow, Feliks Sikora, Henryk Uchman, Juliusz Zagórski

przy współpracy:

Michała Czebłakowa, Adeli Kiss-Orskiej, Romana Konarzewskiego /Poznań/, Stanisława Korby /Kielce/, Jana Kosińskiego /Lublin/, Stanisławy Kozuchowskiej, Henryka Króla /Jelenie Góra/, Stanisława Kuczewskiego, Władysława Walczaka /Kalisz/, Ireny Węsierskiej, Wincentego Węsierskiego, Bogdana Wierzejewskiego, Marii Malec-Więckowskiej, Piotra Wojciszewskiego, Julii Wroczyńskiej,

Projekt okładki: Włodzimierz Kern

Od wydawcy

Rok 1984 jest szczególnie doniosły dla narodu polskiego przypadają w nim bowiem trzy ważne rocznice: 45-lecie napaści hitlerowskiej na nasz kraj, co było początkiem najstraszniejszej w dziejach II wojny światowej, 40-lecie utworzenia PKWN oraz 40-lecia Powstania Warszawskiego. Te rocznice skłaniają do refleksji nad historią naszego narodu, przypominają tragiczne wydarzenia okresu wojny i okupacji, przypominają tych, którzy walczyli, cierpieli w katowniach i ginęli w walce o Polskę niepodległą, wolną i sprawiedliwą.

Środowisko byłych więźniów KL Gross-Rosen w ramach swej działalności wydawniczej rozpoczyna druk kolejnych zeszytów - tom IV wydawnictwa "Przeżyliśmy Gross-Rosen", który zawierać będzie życiorysy byłych więźniów tego obozu w formie skróconych notatek biograficznych. Każdy życiorys więźnia z Gross-Rosen mógłby stanowić tragiczną, wzruszającą opowieść. Mamy jednak ograniczoną ilość miejsca w naszych zeszytach. Będziemy te życiorysy wpisywać w poszczególne zeszyty, nie oddzielając tych, którzy odeszli, od tych którzy żyją do dziś. A pozostało nas przy życiu już niewiele i ciągle ktoś ubywa spośród nas. Założeniem naszym jest utrwalenie pamięci o wszystkich tych, których życiorysy są znane naszej Komisji Historycznej Środowiska Gross-Rosen w Warszawie, ukazując sylwetki tych, którzy obóz przeżyli i tych, którzy zginęli w tym obozie, bądź na szlakach ewakuacyjnych lub w innych obozach koncentracyjnych. Pełny indeks nazwisk więźniów, wymienionych we wszystkich zeszytach, będzie zamieszczony w jednym z zeszytów tomu V, po zakończeniu wydawnictwa.

Staramy się zaopatrzyć każdą notatkę w zdjęcie tego, o którym piszemy. Odnośnie więźniów zmarłych w obozie, podajemy - w miarę posiadanych danych - datę i okoliczności śmierci, zaś odnośnie kolegów zmarłych po wyzwoleniu datę, przyczyny zgonu i miejsce, gdzie został pochowany.

Do opracowania takich notatek niezbędne są źródła. Korzystaliśmy ze zgromadzonych w naszym archiwum relacji historycznych, wspomnień, z życiorysów publikowanych w prasie i wydawnictwach książkowych. Najlepszym źródłem są jednak notatki autobiograficzne nadsyłane przez żyjących lub rodziny po zmarłych. Pożądane są też kopie dokumentów, zdjęcia i inne pamiątki. Całe wydawnictwo jak i opracowanie IV tomu zależy więc od każdego z nas. Mamy nadzieję, że ten pierwszy zeszyt biograficzny skłoni kolegów do pomocy w przygotowaniu dalszych. Wielu z nas pamięta też przynajmniej jednego towarzysza niedoli, który nie przeżył, a pamięć o nim jest mu droga. Napisanie do następnego zeszytu własnego życiorysu jest jak wejście w szeregi raz jeszcze złączone miłością ojczyzny, pragnieniem wolności, heroizmem walki i męczeństwa.

Spodziewamy się, że takich zeszytów będzie co najmniej dziesięć. Jeżeli nazwiska tych wszystkich, którzy przeżyli i tych, którzy zostali bestialsko zakatowani w tym znanym z okrucieństwa hitlerowskich oprawców obozie Gross-Rosen, położonym w Rogoźnicy na Dolnym Śląsku, pozostaną w naszej pamięci - oddamy im hołd, a cel naszego wydawnictwa zostanie spełniony.

WYKAZ BIOGRAFII

	str.
1. Aniołek Aleksander - Będzin	7
2. Badurski Wacław - Szamotuły	8
3. Bednarski Józef - Koszalin	9
4. Berny Tadeusz - Wrocław	10
5. Berszakiewicz Józef - Tarnów	12
6. Białek Bolesław - Toruń	13
7. Błoński Lucjan - Warszawa	14
8. Bratek Kazimierz - Śrem	15
9. Burkacki Kazimierz - Warszawa	16
10. Czebliakow Michał - Warszawa	17
11. Deryżo Henryk - Lublin	18
12. Drożdż Franciszek - Jaworzyna Śl.	19
13. Eksterowicz Józef - Koszalin	20
14. Fabjański Tadeusz - Łódź	21
15. Filipowski Henryk - Janowiec n/W.	22
16. Guzik Kazimierz - Warszawa	23
17. Jastrzębski Kazimierz - Warszawa	25
18. Kacperski Zygmunt - Warszawa	26
19. Kaczmarek Feliks - Miejska Górka	27
20. Kalinowski Kazimierz - zmarł w obozie	28
21. Kamecki Leopold - Przybyszówka	29
22. Kapuściński Szczepan - Łowicz	30
23. Kieliszewski Mieczysław - Poznań	31
24. Kobyłański Henryk - Łódź	33
25. Konarzewski Stanisław - zmarł w obozie	34
26. Król Henryk - Jelenia Góra	35
27. Kuczewski Stanisław - Warszawa	36
28. Kuczyński Zenon - Kraków	37
29. Makowski Zdzisław - Warszawa	38
30. Malinowski Stefan - Warszawa	40
31. Maro Gustaw - Kielce	41
32. Marszałek Jerzy - Nowy Targ	43
33. Matusz Julian - Warszawa	44

34. Morawiecki Antoni - Warszawa	45
35. Napora Kazimierz - Zawiercie	46
36. Olborski Jan - Gryfów Śl.	47
37. Pankiewicz Jan - Białystok	48
38. Pękała Janusz - Świdnica	49
39. Pianowski Seweryn - zmarł w obozie	50
40. Piórkowski Tadeusz - Warszawa	51
41. Pluskota Stefan - Warszawa	52
42. Pływaczyk Marian - Sobótka	53
43. Raźń Zdzisław - Warszawa	54
44. Sandecki Jerzy - Warszawa	55
45. Sitko Zygmunt - Zawiercie	56
46. Skoczylas Stefan - zmarł w obozie	57
47. Stański Stefan - Warszawa	59
48. Strusiński Lech - Kraków	61
49. Szrajber Jerzy - Łódź	63
50. Szymański Jerzy - Katowice	65
51. Średniawski Tadeusz - Warszawa	67
52. Tomaszewski Jerzy - Warszawa	68
53. Tylewski Leonard - zmarł w obozie	69
54. Warmus Lucjan - Sosnowiec	70
55. Wawrzyńczyk Czesław - Warszawa	71
56. Wojtas Konrad - Darłowo	72
57. Woliński Leszek - Ząbkowice Śl.	74
58. Woźniak Adam - Skarżysko Kam.	75
59. Woźniak Jan - zmarł w obozie	76
60. Wroczyński Zygmunt - zmarł w obozie	77
61. Wroniecki Eugeniusz - Grodków	78
62. Zawada Bolesław - Koszalin	79
63. Zdebelak Karol - zmarł w obozie	80

Aleksander ANIOŁEK

Bedzin, Mysłowice, Gross-Rosen
nr 30512 - Brieg, Buchenwald
nr 130856 - Bad-Salzungen

Aleksander Aniołek urodził się 2 września 1917 roku w Będzinie. Po wykryciu przez Gestapo komórki konspiracyjnej 3 maja 1944 roku został aresztowany i uwięziony. Przez 4 miesiące trwające śledztwo przebywał w więzieniu w Mysłowicach, skąd odesłano go transportem do Gross-Rosen. Od 5 września 1944 roku został więźniem numer 30512, a następnie odtransportowany do pracy niewolniczej w komando Brieg-Pampitz. Tam więźniowie budowali lotnisko wojskowe w ciężkich warunkach pracy i bytowania. W końcu stycznia komando zostało zlikwidowane, a więźniów doprowadzono pieszym konwojem do obozu głównego. Tutaj wobec zbliżającego się frontu nastąpiła dalsza ewakuacja więźniów.

10 lutego 1945 roku Aleksander Aniołek przebył trud kilkudniowej podróży i w Buchenwaldzie otrzymał nowy numer 130856. Przydzielono go do pracy w komando Bad-Salzungen, jednak w początkach kwietnia nastąpiła dalsza ewakuacja więźniów.

Po wyzwoleniu ciężko chory powrócił do Będzina w czerwcu 1945 roku i przez kilka lat nie był zdolny do podjęcia żadnej pracy. Mimo inwalidztwa, ze względu na trudne warunki materialne rodziny podjął pracę w kopalni. Przez osiemnaście lat pracował na stanowisku ślusarza, jednak pogarszający się stan zdrowia spowodował opuszczenie kopalni. Przeszedł na rentę inwalidzką.

Zmarł 4 lipca 1982 roku w Będzinie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.14.45.

Wacław BADURSKI
Szamotuły, Wronki, Poznań,
Gross-Rosen nr 6325

Wacław Badurski urodził się 24 września 1902 roku w Dortmundzie. Do Polski powrócił z rodzicami w 1924 roku. Odbył służbę wojskową w 7 Pułku Artylerii Ciężkiej w Poznaniu i tam zdobył tytuł najsilniejszego żołnierza armii polskiej. Do wojny 1939 roku był zawodowym działaczem sportowym klasy europejskiej w zapasach. Występował także społecznie dla miasta Szamotuł, przeznaczając dochód na Polski Czerwony Krzyż, lub na fundusz bezrobotnych. Występował także w zawodach zapaśniczych w cyrku Staniewskich w Warszawie. Był zawodnikiem niepokonanym.

W 1940 roku rozpoczął pracę jako kierowca Arbeitsamtu w Szamotułach, będąc równocześnie członkiem Związku Walki Zbrojnej. Biegła znajomość języka niemieckiego umożliwiła mu poznanie zamierzeń Niemców w stosunku do ludności i ostrzeżenie osób zagrożonych np. przed wysiedleniem.

W kwietniu 1942 roku Gestapo aresztowało go pod zarzutem zdrady tajemnicy służbowej. Więziony był w Szamotułach, Wronkach, a później w Poznaniu. Po roku został przewieziony do obozu Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 6325. Mieszkał na bloku III i pracował do ewakuacji obozu i wyzwolenia w warsztatach samochodowych Fahrbereitschaft Garagenkolonne do 12.02.1945 r.

O jego działalności w obozie wspomina M. Mołdawa w książce "Gross-Rosen" obóz koncentracyjny na Śląsku" Wyd. "Polonia" rok 1967. Po przekroczeniu granicy czeskosłowackiej Niemcy opuścili transport ewakuacyjny, więźniowie zostali wolni. Badurski wstąpił do napotkanej tam jednostki Wojska Polskiego. Przydzielono go do obsługi samochodów wojskowych.

Po zwolnieniu z wojska i powrocie do Szamotuł zajmował się rozwojem drobiarstwa na terenie Wielkopolski; do przejścia na emeryturę był Kierownikiem Zakładu Wylęgu Drobiu w Szamotułach.

Jest aktywnym działaczem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację i Związku Inwalidów Wojennych. Jako prelegent przekazuje młodzieży szkolnej najnowszą historię związaną z walką

o wolność. Za działalność zawodową otrzymał Złoty Krzyż Zasługi.
Mieszka w Szamotułach. Nr archiwum Gross-Rosen 5.32.6.

Józef BEDNARSKI
Wrocław, Gross-Rosen nr 18706,
Buchenwald nr 28401

Józef Bednarski urodził się 6 kwietnia 1927 roku w Woli Kupcowej pow. kielecki.

W 1943 roku został aresztowany przez Gestapo, przesłuchiwany i więziony we Wrocławiu. Po ciężkim śledztwie w dniu 21 stycznia 1944 r. został przesłany do Gross-Rosen i otrzymał nr 18706.

W dniu 12 lutego 1945 r. został przetransportowany do Buchenwaldu, gdzie otrzymał nr 28401. W Buchenwaldzie przebywał do wyzwolenia w kwietniu 1945 roku.

Ciężko chory, mając uszkodzenie czaszki po biciu w śledztwie i w obozie, był i jest leczony do chwili obecnej i nie może pracować. Otrzymuje rentę inwalidzką.

Zamieszkuje w Koszalinie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.17.31.

Tadeusz Ludwik BERNY
Obóz pracy "Famo-Werke"
Wrocław nr 73, Gliwice,
Wrocław, Grosse-Rosen nr 02333
i 9061 - Fünfteichen, Flossen-
burg nr 49731

Tadeusz Ludwik Berny urodził się 1.10.1922 roku w Trzebinii. Mając 17 lat związał się z ruchem oporu, zabezpieczając broń ukrytą i pozostawioną przez żołnierzy walk wrześniowych 1939 r. w lasach olkuskich. W czerwcu 1940 roku został wywieziony do obozu pracy przymusowej Famo-Werke we Wrocławiu, gdzie otrzymał nr ewidencyjny 73. Tu też wstąpił do organizacji wywiadowczej ZWZ-AK "Stragan".

Historyk Uniwersytetu Wrocławskiego doc. dr Alfred Konieczny napisał pracę o działalności tej organizacji pt.: "Rozbicie Wrocławskiej Grupy Wywiadu Ofensywnego Komendy Głównej ZWZ-AK /"Stragan"/, opublikowaną w Śląskim Kwartalniku Historycznym "Sobótka" Nr 1 z 1973 r. przez Wydawnictwo im. Ossolińskich

W kwietniu 1944 r., po aresztowaniu kierownictwa grup "Stragan", Berny postanowił wyjechać do Krakowa. Został aresztowany w pociągu przez Gestapo. Po dwumiesięcznym śledztwie w Gliwicach i Wrocławiu został w dniu 19 czerwca 1944 r. przekazany do Grosse-Rosen, na blok 22, gdzie otrzymał nr 02333. W dziesiątym dniu pobytu w obozie, na skutek pobicia w czasie apelu wieczornego, znalazł się na rewirze, skąd po pięciu dniach został zwolniony i 6 lipca przekazany do Famo-Werke.

W dniu 28 lipca 1944 r. został ponownie aresztowany i w dniu następnym, wraz z grupą 80 osób, przewieziony do Grosse-Rosen, gdzie otrzymał na bloku nr 8 numer ewidencyjny 9061. Po kilku dniach wysłano go na komando Fünfteichen i przydzielono na blok 15, gdzie przebywał do ewakuacji komanda /21 stycznia 1945 r./, pracując w hali nr 4 "Bertha-Werk".

Jego losy i towarzyszy wraz z ewakuacją do Grosse-Rosen, opisali A. Bułat i W. Dominik w książce pt.: "Aż stali się prochem i rozpaczą" Wydawnictwo KAW Wrocław 1980 r.

Ewakuowanych więźniów z Fünfteichen ulokowano w Grosse-Rosen w części tzw. oświęcimskiej.

W lutym 1945 roku nastąpiła całkowita ewakuacja więźniów Grosse-Rosen. Tadeusz Berny wraz z kolumną więźniów, liczącą około 2000 osób szedł pieszo aż do Janowic koło Jeleniej Góry.

a następnie transportem kolejowym został przewieziony do Flossenbürga. W obozie tym otrzymał nr 49731 i przebywał na bloku nr 7. Dwukrotnie przebywał na rewirze. Skrajnie wyczerpany chorobami, nie kwalifikował się do dalszej ewakuacji i pozostał w obozie. Wolność odzyskał 23 kwietnia 1945 roku.

Przez okres 20 miesięcy był leczony w amerykańskim szpitalu polowym, w szpitalu miejskim w Monachium oraz w sanatoriach Francuskiej Misji Watykańskiej w Grossachsenheim i UNRA we Frauenalb.

Do kraju powrócił 23.12.1946 r., osiedlając się w Legnicy. Tu uzupełnił średnie wykształcenie, równocześnie pracując zawodowo. W roku 1953 został przeniesiony do Wrocławia, gdzie ukończył wyższe studia ekonomiczne, uzyskując tytuł doktora nauk ekonomicznych. Przez 30 lat pełnił odpowiedzialne funkcje kierownicze w administracji państwowej i gospodarczej. Był zastępcą przewodniczącego i przewodniczącym Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej we Wrocławiu, a następnie dyrektorem wydziału Prezydium Rady Narodowej m. Wrocławia. Był także z-cą dyrektora ds. ekonomicznych w Zakładach Materiałów Ogniotrwałych i Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Ciepłej we Wrocławiu. Był również dyrektorem administracyjnym Opery Wrocławskiej. Od kwietnia 1982 r. przeszedł na emeryturę.

Pełnił także różne funkcje społeczne we władzach Związku Bojowników o Wolność i Demokrację - do przewodniczącego Zarządu Dzielnicowego włącznie. Aktualnie uczestniczy w pracach Komisji Mieszkaniowej Dzielnicowej Rady Narodowej z rekomendacji Związku Inwalidów Wojennych, w którym pracuje również jako z-ca przewodniczącego komisji. Czynnie współpracuje ze środowiskiem b. więźniów Gross-Rosen we Wrocławiu a ostatnio ze środowiskiem warszawskim grossroseniaków.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną otrzymał m. in. Krzyż Partyzancki, Medal Zwycięstwa i Wolności, Złoty Krzyż Zasługi, Odznakę Budowniczego Wrocławia, Medal Brązowy za Zasługi dla Obronności Kraju, odznaki: Zasłużony dla ZBoWiD i Zasłużony dla Związku Inwalidów Wojennych oraz inne.

Zamieszkuje we Wrocławiu. Nr archiwum Gross-Rosen 5.47.20.

Józef BERSZAKIEWICZ
Tarnów, Gross-Rosen nr 2306
- zmarł w obozie 29 maja 1942
roku

Józef Berszakiewicz urodził się 16 marca 1884 roku w Ciężkowicach. Był działaczem ruchu niepodległościowego Stowarzyszenia "Sokół". Jako nauczyciel szkół w Tarnowie w 1914 r. wraz z drużynami "Strzelca" wstępuje do 2 pułku piechoty Legionów. W maju 1915 r. w walkach I Brygady Legionów dostał się do niewoli rosyjskiej i dopiero po 5 latach internowania w T. szkience powrócił do Tarnowa. Objął posadę nauczyciela w szkole im. Kopernika w Tarnowie, w której przepracował do wybuchu II wojny światowej w 1939 roku. W okresie niepodległości zaangażował się w działalność społeczną. Przez kilka kadencji był radnym m. Tarnowa. Był inicjatorem pomnika gen. Bema oraz upamiętnienia miejsc bitew i cmentarzy poległych legionistów w walce o wolność.

Niemal od pierwszych dni hitlerowskiej okupacji Berszakiewicz działał w konspiracji. 15 listopada 1940 r. został aresztowany. Przez półtora roku Gestapo prowadziło śledztwo. Po przesłuchaniach Berszakiewicz wracał do celi więziennej zamakrowany.

13 kwietnia 1942 roku został wysłany do Gross-Rosen. Otrzymał nr 2306. Początkowo trzymał się dzielnie, jednak ciężka praca w obozie i głód szybko go osłabiły. Jak opisuje A. Gładysz w książce: "Obóz śmierci" Wyd. Łódzkie, rok 1962, za zerwanie przydrożnego listka szczawiu Berszakiewicz został przez kapo tak pobity i skopany, że po paru godzinach zmarł 29 maja 1942 roku. Wspomina o nim J. Gielo w książce Gross-Rosen Wyd. Książka i Wiedza rok 1970.

Jego żona Maria Berszakiewicz utrzymuje dotychczas kontakty ze środowiskiem byłych więźniów Gross-Rosen w Warszawie. Zamieszkuje w Tarnowie. Nr archiwum Gross-Rosen 1.8.2.3.

Bolesław BIAŁEK
Tomaszów Mazowiecki,
Sachsenhausen nr 28238, Gross-
Rosen nr 117, Leitmeritz

Bolesław Białek urodził się 16 stycznia 1908 r. w Łodzi. Jako kapral podchorąży walczył w wojnie obronnej 1939 r. w 31 p.p. broniąc ziemi piotrkowskiej. Po zakończeniu działań wojennych przystąpił do ruchu oporu, współdziałając między innymi z grupą majora Dobrzańskiego "Hubala". Po ostatniej walce w dniu 24 kwietnia 1940 r., w której zginął mjr Dobrzański, Gestapo przy pomocy miejscowych "volkdeutsche" aresztowało Bolesława Białkę.

17 lipca 1940 r. został wysłany do Sachsenhausen, gdzie otrzymał nr 28238. Transportem 100-osobowym przybył do Gross-Rosen w dniu 2 sierpnia 1940 roku i otrzymał nr 117. Przebył ciężką budowę i rozbudowę obozu. Udało mu się otrzymać pracę w komandzie Baubüro. Ciężko chorował na tyfus i jaglicę. W obozie brał udział w organizacji ruchu oporu i samopomocy więźniów /M. Mołdawa - "Gross-Rosen" wyd. "Polonia" 1967 r., str. 143/.

10 lutego 1945 r. ostatnim transportem wysłany został do Leitmeritz. Tam pracował przy budowie tuneli w skałach.

Po wyzwoleniu powrócił do kraju i ukończył studia na Politechnice Wrocławskiej. W 1945 r. delegowany został do niemieckich zakładów włókienniczych we Wrocławiu, a następnie pracował w Zakładach Chemicznych w Oświęcimiu, w Zakładach Opon w Dębicy, w Zakładach Włókien Chemicznych w Toruniu. Jako inżynier technolog, specjalista budowy kotłów parowych i eksploatacji przyczynił się do rozwoju przemysłu chemicznego.

Uhonorowany został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi. Za działalność niepodległościową otrzymał Medal Zwycięstwa i Wolności i Krzyż Partyzancki.

Obecnie jest na emeryturze, poza działalnością społeczną korzysta z wyjazdów w plener i maluje obrazy, miał wiele wystaw krajowych.

Zamieszkuje w Toruniu. Nr archiwum Gross-Rosen 5.44.2.

Lucjan BŁOŃSKI
Ostrów Mazowiecka, Warszawa-
Pawiak, Gross-Rosen nr 2969 -
Landeshut

Lucjan Błoński urodził się 11 lutego 1912 roku w Łukowie. Do Armii Krajowej wstąpił w lutym 1942 roku. Był dowódcą plutonu ps. "Piechur" w 8 Dywizji na obszarze Ostrów Mazowiecka.

Aresztowany został w Dalekiem 23 kwietnia 1944 roku i uwięziony przez Schutz-Polizei w Ostrowi Mazowieckiej, i przewieziony na Pawiak. Do Gross-Rosen przesyłany został 5 lipca 1944 roku i otrzymał nr 2969. Po krótkim pobycie, przeniesiony do komanda w Landeshut. Tam włączył się do działalności sabotażowej. Wspomina o nim Mieczysław Mołdawa w książce "Gross-Rosen obóz koncentracyjny na Śląsku" Wyd. MON.

Po oswobodzeniu, ciężko chory wrócił do Warszawy. Po wyzdrowieniu rozpoczął pracę w przemyśle drzewnym, jako inżynier technolog. Od 1955 r. pracował na stanowisku głównego projektanta w Biurze Projektów Przemysłu Drzewnego w Warszawie. Wiele zakładów przemysłowych w kraju wybudowano przy udziale jego myśli i działań twórczych. Był działaczem związków zawodowych, członkiem Naczelnej Organizacji Technicznej, członkiem Polskiego Związku b. Więźniów Politycznych, a po zjednoczeniu Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Zaangażowany działacz Klubu b. Więźniów Gross-Rosen w Warszawie, przez wiele lat, do ostatnich dni życia, był skarbnikiem Klubu i członkiem Zarządu.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną otrzymał: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Partyzancki, Odznakę Grunwaldu, Medal X-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Odznakę 1000-lecia Państwa Polskiego.

Zmarł w Warszawie dnia 5 grudnia 1974 r. Pochowany na cmentarzu powązkowskim w kwaterze Związku Bojowników o Wolność i Demokrację.

Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.2.9.

Kazimierz BRATEK

Poznań-Dom Żołnierza - Młyńskie -
Żabikowo, Gross-Rosen Nr 30171,
Dora nr 110509
Mittelbau, Bergen-Belsen

Kazimierz Bratek urodził się 23 października 1911 roku w Brzustowni - Książ Wielkopolski. W młodości był robotnikiem rolnym w okolicznych majątkach. Szukając pracy wyjechał do Gdyni i tam pracował na budowach miasta i portu. Po napaści Niemiec we wrześniu 1939 roku ewakuował się z rodziną w rodzinne strony do Kiełczyńska. Pracował jako robotnik przy pracach ziemnych. Posądzony o sabotaż został aresztowany 23 maja 1943 roku. Przeszedł badania Gestapo w "Domu Żołnierza", był więziony w Poznaniu na ulicy Młyńskiej i przeniesiony następnie do obozu karnego w Żabikowie. W październiku 1943 roku odesłano go do Gross-Rosen. Otrzymał numer 30171. Odtransportowany był następnie do Mittelbau i tu jako więzień nr 110509 przebywał do ewakuacji. W ciężkich warunkach transportowych dojechał do Bergen-Belsen. Tam pracował przy dowożeniu materiałów budowlanych. Chorował, lekarz rewiru badając mu słuch przez wkładanie ołówka do ucha poczynił takie uszkodzenia, że pozostał głuchym nieuleczalnie. Wyzwolony w maju 1945 roku do września pozostał w szpitalu.

Gdy powrócił do kraju osiedlił się w Zaborowie w okolicach Książa Wielkopolskiego i prowadził ogrodnictwo na gospodarstwie otrzymanym z parcelacji. Ostatnie lata przed emeryturą pracował jako robotnik zieleni w Urzędzie Miasta i Gminy Książ Wielkopolski.

Jeet członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Odznaczony medalem Zwycięstwa i Wolności i Odznaką Grunwaldu.

Zamieszkuje w Śremie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.32.112.

Kazimierz BURKACKI
Pawiak, Gross-Rosen nr 12281,
Flossenburg nr 87028 - Leit-
meritz

Kazimierz Burkacki urodził się 15 maja 1920 roku w Warszawie. Aresztowany został 22 lipca 1944 roku w czasie transportowania materiałów wybuchowych do hotelu "Astoria", położonego przy zbiegu ul. Chmielnej i Wielkiej. Akcja została zaplanowana przez Armię Krajową w celu likwidacji "pufu niemieckiego". Prawdopodobnie na skutek zdrady uczestnicy akcji zostali okrążeni przez Niemców i przewiezieni do komendy miasta żandarmerii polowej na plac Saski. Po pierwszych przesłuchaniach przekazano ich do Gestapo w Alei Szucha.

Po ciężkich badaniach następnego dnia pobitego Burkackiego przewieziono na Pawiak. 30 lipca 1944 r. transportem ewakuacyjnym z Pawiaka został wywieziony do Gross-Rosen. Otrzymał nr 12281. Burkacki był przed wojną znanym w Warszawie bramkarzem w drużynie piłki nożnej Klubu Sportowego "Skra". W obozie został natychmiast rozpoznany przez kibiców z transportu "cugangowego" umieszczonego na bloku 7. Pracował w komando Webera, poza tym wszedł w skład obozowej drużyny piłkarskiej. Później został przeniesiony do komanda firmy Siemens. Po sukcesie odniesionym w niedzielnym meczu "Polska-Niemcy", kiedy polska drużyna wygrała 3:1, został pobity przez sztabowego Niemca. W lutym 1945 roku z ostatnim transportem ewakuacyjnym przeniesiony został do Leitmeritz. Otrzymał nr 87028. Tutaj pracował przy budowie tuneli podziemnych.

Oswobodzony dnia 8 maja 1945 r. dotarł do Pragi, gdzie otrzymał pierwszą pomoc lekarską. Wrócił do Warszawy 22 maja 1945 r. Przez wiele lat pracował w Centrali Handlowej, a po przejściu na emeryturę w Spółdzielni Inwalidów "In-grom" w charakterze chałupnika. Zaangażowany w prace społeczne Polskiego Związku b. Więźniów Politycznych, a po zjednoczeniu w Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w dzielnicy Warszawa-Praga. Był działaczem Klubu b. Więźniów Gross-Rosen w Warszawie. Odznaczony Medalem za Warszawę i Odznaką Grunwaldu.

Zmarł w Warszawie 15 maja 1974 roku i pochowany jest na Cmentarzu Bródnowskim. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.2.6.

Michał CZEBLAKOW
Pruszków, Gross-Rosen nr 31657
- Landeshut

Michał Czebłakow urodził się 25 października 1913 r. w Warszawie. W 1939 roku został zmobilizowany do pracy w Polskich Kolejach Państwowych. W czasie okupacji był zatrudniony w firmie farmaceutycznej Klawe, gdzie "organizował" leki i specyfiki dla armii podziemnej. W czasie Powstania Warszawskiego we wrześniu 1944 roku został osadzony w obozie w Pruszkowie, skąd transportem przybył 5 września do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 31657, a następnie wywieziony został "na komando" Landeshut, gdzie doczekał oswobodzenia.

Po wyzwoleniu pozostał na Śląsku i jako pełnomocnik Rządu PRL organizował cywilną władzę państwową na terenie XVI Obwodu w Świdnicy. Po powrocie do Warszawy rozpoczął pracę w Polskich Kolejach Państwowych w Dyrekcji Warszawskiej, potem w Ministerstwie Komunikacji w Departamencie Zatrudnienia i Płac, a następnie do emerytury pracował w Oddziale Rachunkowo-Handlowym.

Jest działaczem społecznym Spółdzielczości Spożywców "Społem", Komitetu Osiedlowego i Blokowego na Kamionku. Od wielu lat jest aktywistą koła Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Komisji Socjalnej, aw warszawskim środowisku b. więźniów Gross-Rosen. Pracuje w Komisji Historycznej.

Za działalność zawodową i społeczną został uhonorowany; Srebrnym Krzyżem Zasługi, Odznaką Przewodzącego Kolejarza, Srebrną Odznaką Honorową m. st. Warszawy, Odznaką Zasłużonego Działacza Ruchu Spółdzielczego.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.3.14.

Henryk DERYŁO
Lublin-Zamek, Auschwitz nr
50907, Grosse-Rosen nr 8537,
Sachsenhausen nr 63732

Henryk Deryło urodził się 28 marca 1916 roku w Filadelfii USA.

Do Polski wrócił w 1922 roku z rodzicami. Będąc żołnierzem służby czynnej, w 1938 roku w Pułku Strzelców Konnych w Równem brał udział w wojnie obronnej 1939 roku. Był członkiem Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej, rozpoczął działalność w ruchu oporu na terenie powiatu biłgorajskiego, co prawdopodobnie było powodem aresztowania 22 stycznia 1942 r. w Krzeszowie, powiat biłgorajski i uwięziony na Zamku w Lublinie.

23 lipca 1942 roku wysłany został do Auschwitz, otrzymał tam nr 50907. 13 marca 1943 r. przesłany do Grosse-Rosen. Jako więzień nr 8537 przebywał na bloku 11. 21 kwietnia 1943 roku wywieziony był do Sachsenhausen-Oranienburg i tam jako więzień nr 63732 przebywał pracując przy produkcji samolotów, do czasu ewakuacji pieszej w kierunku Sude-tów.

26 maja 1945 r. powrócił do kraju. Początkowo pracował jako działacz polityczny w Komitecie Powiatowym Polskiej Partii Robotniczej, później w Urzędzie Bezpieczeństwa. Od 1956 roku pracował w Komendzie Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Lublinie, gdzie pracował do czasu przejścia w stan spoczynku.

Za działalność niepodległościową, społeczną i służbę państwową otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Zwycięstwa i Wolności, Odznakę Grunwaldu, Odznakę w Służbie Narodu, Odznakę Złotą Zasłużony dla Lubelszczyzny.

Zmarł 18 czerwca 1980 roku w szpitalu w Otwocku. Pochowany w Lublinie.

Nr archiwum Grosse-Rosen 5.22.7.

Franciszek DRÓZDZ
Blechhammer, Wrocław,
Gross-Rosen nr 16564 -
Reichenau

Franciszek Drózd urodził się 22 stycznia 1921 roku w Królowcu koło Bochni. W 1940 zostaje wywieziony na przymusowe roboty do Stutgartu. Podejrzany o sabotaż był aresztowany przez Gestapo i skazany na dwa lata ciężkiej pracy w obozie w Blechhammer koło Kędzierzyna. Po odbyciu kary przesłano go do więzienia we Wrocławiu. Wiosną 1943 roku w grupie 330 więźniów przewieziony został do Gross-Rosen otrzymał nr 16564. 20 marca 1944 roku wyjechał pierwszym transportem na nowo tworzone komando Reichenau w Sudetach, gdzie był zatrudniony w waresztatach szewskich.

Wyzwolony 8 maja 1945 roku przez Armię Czerwoną powrócił do kraju. W Świdnicy otrzymał broń i został zatrudniony jako strażnik ochrony mienia państwowego. Od 15 lipca 1945 roku w Jaworzynie Śląskiej pilnował Zakładów Porcelany i innych obiektów państwowych. W 1947 roku rozpoczął w tych zakładach pracę w produkcji.

W 1979 roku, po przepracowaniu 33 lat w tym samym zakładzie, przeszedł na emeryturę. Był działaczem rady zakładowej związku zawodowego. Brał udział w pracach Miejskiej Rady Narodowej oraz w akcjach podejmowanych przez Front Jedności Narodu. Od 1945 roku utrzymuje kontakt ze środowiskiem b. Więźniów Politycznych Gross-Rosen, aktywnie uczestniczył w pracach związanych z upamiętnieniem miejsc martyrologii Poleków.

Wyróżniony Srebrną Odznaką Zasłużonego Działacza Związków Zawodowych, dyplomem 35-lecia PRL za ofiarną pracę na rzecz miasta i gminy Jaworzyna Śląska i wieloma dyplomami za wzorową pracę zawodową.

Zamieszkuje w Jaworzynie Śląskiej. Nr archiwum Gross-Rosen 5.45.5.

Józef EKSTEROWICZ
Pawiak, Majdanek nr 1095,
Gross-Rosen nr 9923 - Dyhen-
furth II, Dora nr 15831

Józef Eksterowicz urodził się 4 stycznia 1914 r. Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. w zgrupowaniu gen. Kleberga SGO "Polesie". Był ranny w bitwie pod Kockiem. W dniu 17 lutego 1942 r. został aresztowany przez Gestapo pod zarzutem posiadania broni i udzielania pomocy jeńcom radzieckim w Rembertowie. Po rocznym pobycie na Pawiaku 16 stycznia 1943 r. przewieziony został na Majdanek. Otrzymał nr 1095. Następnie 16 kwietnia tegoż roku przewieziono go do Gross-Rosen. Otrzymał nr 9923. Po odbyciu kwarantanny został skierowany do pracy w komando Dyhenfurth II.

W styczniu 1945 r. nastąpiła ewakuacja więźniów do Gross-Rosen, a stamtąd dalsza ewakuacja do Dory. Tutaj jako więzień nr 15831 przebywał do dnia wyzwolenia w kwietniu 1945 r. przez wojska radzieckie.

Po powrocie do kraju w 1945 r. rozpoczął pracę zawodową w organach Milicji Obywatelskiej do czasu przejścia na emeryturę z dniem 30 września 1969 r. w stopniu majora rez.

Za działalność niepodległościową, zawodową i społeczną otrzymał odznaczenia: Oficerski i Kawalerski Krzyż Orderu Odrodzenia Polski, Złoty, Srebrny i Brązowy Krzyż Zasługi, Medal X-lecia, Medal Zwycięstwa i Wolności, Odznaką XX lat w Służbie Narodu.

Zamieszkuje w Koszalinie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.17.13.

Tadeusz FABJAŃSKI
Łódź-Anstadt-Sterlinga-Radogoszcz, Gross-Rosen nr 42713
- Fünfteichen

Tadeusz Fabjański, urodził się 1 stycznia 1925 roku w Łodzi. Do wybuchu wojny 1939 r. był uczniem gimnazjum G. Narutowicza w Łodzi. W 1940 r. chcąc uniknąć aresztowania podjął przymusową pracę w Zakładach Włókienniczych. W 1943 r. zostaje żołnierzem Armii Krajowej w grupie kolegów gimnazjalnych.

5 czerwca 1944 r. zostaje aresztowany przez Łódzkie Gestapo. Przez kilka miesięcy przebywał w hitlerowskich więzieniach przy ul. Anstadt i Sterlinga. Później został przewieziony do więzienia w Radogoszczy. We wrześniu 1944 r. specjalnym transportem skierowano go do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 42713. W październiku tegoż roku wyeżony został do pracy w komando Fünfteichen. W styczniu 1945 r., jako nie nadający się do ewakuacji, pozostał w grupie chorych na rewirze. 21 stycznia 1945 r. oswobodzony został przez Armię Radziecką.

Po powrocie do Łodzi rozpoczął przerwana przez wojnę naukę. Uzyskał maturę i dyplom technika dentystrycznego. Od 1950 r. do chwili obecnej pracuje nieprzerwanie w Liceum Techniki Dentystrycznej jako nauczyciel zawodu. Pogłębiał także wiedzę, kończąc Studium Nauczycielskie Szkół Medycznych. Jest autorem książki pt. "Atlas szkolnych prac protetycznych". Jest aktywną Związku Nauczycielstwa Polskiego, Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Został odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką Związkową Pracowników Służby Zdrowia, Odznaką XXX-lecia Związków Zawodowych Pracowników Służby Zdrowia, Nagrodą II stopnia Ministra Oświaty i Wychowania oraz Nagrodą Kuratora Oświaty i Wychowania m. Łodzi.

Zamieszkuje w Łodzi. Nr archiwum Gross-Rosen 5.24.28.

Henryk FILIPOWSKI
Puławy, Lublin-Zamek,
Majdanek nr 1897, Flossenburg,
Gross-Rosen nr 9925, Flossen-
burg nr 84581-Hersbruck,
Dachau nr 160127

Henryk Filipowski urodził się 10 lipca 1921 roku w Warezawie. Do wojny 1939 r. mieszkał w Warezawie, lecz z rozpoczęciem działań wojennych z Warszawy przeniósł się w rodzinne strony do Janowca.

Latem 1942 r. pod pozorem sprawdzenia dokumentów został uwięziony w Puławach, a później bez żadnego przesłuchania i przedstawienia zarzutów przewieziony do Zamku w Lublinie, skąd w grudniu 1942 r. przewieziono go na Majdanek. Otrzymał nr 1897. W kwietniu 1943 r. przetransportowany został do Flossenburga i po miesięcznym pobycie bez rejestracji numerowej w maju 1943 roku przywieziony był do Gross-Rosen. Jako więzień nr 9925 rozpoczął pracę w komandzie budującym plac apelowy. Po półrocznej pracy, z powodu operacji nogi przebywał na III rewirze. Z rewiru przeszedł do pracy w komando Kanalbau, pracował przy zakładaniu kanalizacji, zakładaniu ustępów i umywalni, oraz ich konserwacji. Miał możliwość poruszania się po całym obozie, nawet w barakach esesmańskich. W każdą niedzielę chodził w asyście eskorty esesmańskiej z psiem do Strzegomia trasą wodociągu, celem kontroli ciśnienia wody i zapisu jej zużycia. W Strzegomiu pod górą był bunkier z wodomierzem. Wykorzystał to pracownik szreibeztuby więzień czechosłowacki. Żelniczek, który doręczał mu grypsy i jakieś pisma, które przenoślił w kluczu do hydrantu. Grypsy te pozostawiał w bunkrze za manometrem.

W lutym 1945 r. transportem ewakuacyjnym przybył do Hersburga, filii obozu Flossenburg i tam otrzymał nr 84581, a następnie w kwietniu w dalszej ewakuacji do Dachau, gdzie jako więzień nr 160127 doczekał wyzwolenia przez wojska amerykańskie.

Powrócił do kraju i rozpoczął pracę zawodową w Powszechnej Organizacji Służba Polece. Po rozwiązaniu tej organizacji przez pewien okres pracował w Spółdzielni Produkcyjnej, a od 1965 r. od powstania Zakładów Azotowych w Puławach do przejścia na emeryturę w 1979 r., pracował nieprzerwanie w tych zakładach. Społecznie zaangażowany w Związku Młodzieży Polskiej, przez szereg lat był radnym. Otrzymał Medal w Służbie Narodu.

Zamieszkuje w Janowcu n. Wisłą. Nr archiwum Gross-Rosen 5.22.4.

Kazimierz GUZIK
Nowy Sącz, Kraków-Montelupich
Auschwitz Nr 121332, Gross-Ro-
sen Nr 8598, Leitmeritz

Kazimierz Guzik urodził się 10 stycznia 1911 roku w Kołomyży /ZSSR/. Ukończył wyższe studia na Uniwersytecie Jagiellońskim z tytułem magistra filozofii ze specjalizacją geologii i geomorfologii w 1933 roku. Do 1938 roku pracował jako asystent w Zakładzie Geologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W tym czasie odbył specjalizację na Uniwersytecie "Maximilianeum" w Monachium oraz w Akademii Górniczej w Freibergu - Saksonia na kierunkach geologii alpidów, geologia inżynierska i mechanika gruntów. Od lipca 1937 roku jako geolog rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie, gdzie pracował do wybuchu wojny.

W okresie okupacji pracował nadal w Instytucie pod zarządem niemieckim.

Będąc jeszcze studentem rozpoczął aktywną działalność społeczno-polityczną. Był członkiem Związku Komunistycznej Młodzieży Akademickiej "Odrodzenie" w Krakowie. Czynny w ruchu socjalistycznej lewicy współdziałał z młodzieżą w Robotniczym Klubie Sportowym "Jutrzenka" w Krakowie. W latach 1937-39 był aktywnym członkiem Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych w Warszawie jak również w kole inteligencji Polskiej Partii Socjalistycznej w Warszawie.

Od początku okupacji współdziałał w szeregach armii podziemnej "Sierp i Młot", a w grudniu 1942 roku wstąpił do Polskiej Partii Robotniczej i był w szeregach Gwardii Ludowej.

Aresztowany przez gestapo 12 lutego 1943 roku pod zarzutem działalności podziemnej jako komuniata. Więziony początkowo w Nowym Sączu, później na Montelupich w Krakowie, przewieziony następnie do Auschwitz i zarejestrowany tam pod Nr 121332. Wysłany do Gross-Rosen i tutaj jako więzień Nr 8598 przebywał do likwidacji obozu w lutym 1945 roku.

O jego działalności w obozie wspomina Mieczysław Mołdawa w książce "Gross-Rosen - obóz koncentracyjny na Śląsku" Wyd. MON - 1979 na stronie 206 i 207.

W lutym 1945 roku transportem ewakuacyjnym z Gross-Rosen prze-

wieziony był do Leitmeritz i tam doczekał wolności w maju 1945 roku.

Po powrocie do Warszawy natychmiast przystąpił do pracy w Państwowym Instytucie Geologicznym. W 1950 roku zorganizował samodzielny Wydział Geologiczno Poszukiwawczy w Ministerstwie Górnictwa, którym kierował do czasu przeniesienia na stanowisko dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego. W 1953 roku w Centralnym Urzędzie Geologii zorganizował Departament Nadzoru Geologicznego, którym kierował. Od roku 1954 jako docent zostaje przeniesiony na Wydział Geologii Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie otrzymał od Rady Państwa tytuł profesora nadzwyczajnego i prowadził Katedrę Geologii Ogólnej. Od 1 grudnia 1968 roku został mianowany dyrektorem Instytutu Geologii Podstawowej na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Równocześnie z energiczną pracą dla rozwoju polskiej geologii czynny udział brał w życiu politycznym i społecznym kraju. Był członkiem CKW-PPS, a później PZPR, pełniąc szereg funkcji z wyboru na szczeblach Komitetu Zakładowego, Dzielnicowego i Warszawskiego oraz wchodził w skład aktywu Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Wiele uwagi poświęcał pracom środowiska warszawskiego b. więźniów Gross-Rosen w Warszawie, będąc równocześnie członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Interesował się edukacją młodzieży po zmarłych w obozie wespółtowarzyszach, włączał się w prace związane z upamiętnieniem miejsc martyrologii Polaków.

Za działalność niepodległościową, osiągnięcia w pracy zawodowej i aktywność społeczną otrzymał: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi, Medal Zwycięstwa, Odznakę Grunwaldu, Medal 10-lecia Polski Ludowej, Odznakę 1000-lecia Państwa Polskiego, Odznakę Budowniczego Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie.

Zmarł po trzecim zawale serca dnia 31 grudnia 1973 roku w Warszawie. Nr archiwum Grose-Rosen 5.1.7.2.

Kazimierz JASTRZĘBSKI
Radom, Częstochowa, Wrocław,
Gross-Rosen nr 85072 - Gab-
blonz

Kazimierz Jastrzębski urodził się 21 grudnia 1923 r. w Czerwikowie, pow. Lipno. W czasie okupacji był żołnierzem ruchu oporu, ps. "Mały".

W czasie Powstania Warszawskiego był żołnierzem Armii Krajowej Pułku "Basztą" w stopniu kaprała kompanii O-3. Walczył w Powstaniu Warszawskim. Dnia 27 września 1944 r. został aresztowany przez Gestapo, był więziony w Radomiu, Częstochowie, Wrocławiu.

1 listopada 1944 r. został przetransportowany do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 85072. Stamtąd skierowany został do podobozu Gabblonz, gdzie jako podejrzany o przygotowywanie ucieczki został bardzo pobity.

Po wyzwoleniu powrócił do Warszawy. Pracował w Wojewódzkiej Hurtowni Przemysłu Chemicznego na stanowisku z-cy kierownika, od 1946 r. do ostatnich dni życia. Był czynnym działaczem Środowiska b. Więźniów Gross-Rosen i Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Był członkiem Komisji Rewizyjnej Koła Nr 15 Dzielnicy Warszawa-Mokotów. Za działalność niepodległościową uhonorowany został Krzyżem Walecznych, Odznaką Grunwaldu, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Medalem za Warszawę.

Zmarł dnia 20 kwietnia 1976 r. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.9.5.

Zygmunt KACPERSKI
Warszawa-Pawiak, Gross-Rosen
nr 2697 - Reichenau

Zygmunt Kacperski urodził się 14 września 1911 roku w Warszawie. Od 1928 roku rozpoczął pracę zawodową początkowo jako pomocnik kinooperatora, a później jako kinooperator kin warszawskich.

Z powodu złego stanu zdrowia w wojsku nie służył i nie brał udziału w kampanii wrześniowej 1939 roku.

Podczas okupacji hitlerowskiej pracował jako kinooperator w kinie "Italia" na ul. Wolskiej. Dnia 2 maja 1944 roku podejrzany o sabotaż został aresztowany i uwięziony na Pawiaku. Po trzymiesięcznym pobycie 4 lipca 1944 roku skierowany został z grupą 500 więźniów do Gross-Rosen. Tam jako więzień nr 2697 wysłany został do pracy w filii obozu Reichenau w Sudetach. Doczekał wolności w dniu 8 maja 1945 roku oswobodzony przez wojska radzieckie i czeską partyzantkę.

Po wyzwoleniu powrócił do Warszawy i już 7 czerwca 1945 roku zaczął pracować w Filmie Polskim. Jako pracownik Stołecznego Zarządu Kin przepracował do przejścia na emeryturę w 1978 roku.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.10.53.

Feliks KACZMAREK
Miejśka Górka, Zabikowo,
Grose-Rosen nr 34958, Gaseen,
Buchenwald nr 134786, Thekla.

Feliks Kaczmarek urodził się 29 listopada 1922 r. w Niemierzynie pow. Rawicz.

Od pierwszych miesięcy okupacji współpracował z ruchem oporu, jako kolporter prasy podziemnej. Za słuchanie radia i przekazywanie wiadomości w dniu 1 listopada 1942 r. został aresztowany przez Gestapo leszczyńskie. Po zakończeniu śledztwa, 10 maja 1943 r. z wyrokiem kładącym na obóz koncentracyjny został przewieziony do obozu w Zabikowie. W dniu 4 sierpnia 1943 r. przesłany do Grose-Rosen i otrzymał nr 34958. 9 marca 1944 r. został skierowany do pracy na komando Gaseen. Po likwidacji komanda w grudniu 1944 r. z transportem ewakuacyjnym przybył do Buchenwaldu - komando Thekla. Otrzymał nr 134786. Dnia 18 kwietnia 1945 r. przeżył nieomal piekło wynikłe na skutek podpalenia obozu.

Po oswobodzeniu przez wojska amerykańskie leczył się w szpitalu wojennym. W dniu 2 sierpnia 1945 r. powrócił do Miejskiej Górki. Rozpoczął pracę zawodową w Cukrowni Miejska Górka, gdzie pracował do przejścia na rentę inwalidzką.

Był działaczem społecznym i politycznym. Od wielu lat jest sekretarzem Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR w zakładzie pracy. Jest długoletnim członkiem Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej i Ochotniczej Straży Pożarnej. Był także instruktorem do spraw młodzieży w Komitecie Powiatowym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Rawiczu, a później instruktorem wydziału politycznego do pracy w Państwowym Ośrodku Maszynowym Sarnowa.

Jest członkiem Związku Inwalidów Wojennych i od kilku lat prezesem Koła ZBoWiD w Miejskiej Górce. Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną został uhonorowany Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Odznaką Grunwaldu, Medalem XXX-lecia PRL, brązowym medalem "Za Zasługi dla Pożarnictwa", brązową odznaką "Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego", Odznaką "20 lat w Służbie Narodu" i odznaką honorową Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej.

Zamieszkuje w Miejskiej Górce. Nr archiwum Grose-Rosen 5.21.3.

Kazimierz, Feliks KALINOWSKI
Pawisek, Auschwitz nr 31089,
Gross-Rosen nr 2748 - zmarł
w obozie 13 października
1942 roku

Kazimierz Feliks Kalinowski urodził się 30 maja 1920 r. w Warszawie. Był uczniem Konserwatorium Warszawskiego w klasie organowej prof. Bronisława Rutkowskiego. Jego talent muzyczny rokował mu przyszłą sławę. Koncertował na organach w wielu kościołach warszawskich, śpiewał w chórach kościelnych, m. in. był członkiem chóru "Lutnia".

Od pierwszych dni okupacji uczestniczył w ruchu oporu w jednym z ogniw Armii Krajowej. Zadenuncjowany przez konfidenta, został aresztowany w domu w dniu 20 stycznia 1942 r. Był więziony na Pawisku. Starania rodziny oraz zabiegi profesorów konserwatorium o zwolnienie go z więzienia nie odniosły skutku. Po trzech miesiącach ciężkich badań został wysłany do Auschwitz. Tam otrzymał nr 31089. W czerwcu tegoż roku w transporcie 500-osobowym przybył do Gross-Rosen i otrzymał nr 2748.

Po pięćmiesięcznym pobycie, w dniu 13 października 1942 roku zmarł w obozie. Okoliczności śmierci nie są znane.

W grudniu 1942 r. rodzina otrzymała zawiadomienie oficjalne o jego śmierci. Wiść ta wywołała spontaniczną żałobę w środowisku muzyków konserwatorium. Odprawiono żałobną Mszę Św. w kościele Wizytek z udziałem chóru konserwatorium, a prof. Bronisław Rutkowski osobiście grał na organach. Również w kościele św. Wawrzyńca odprawiona została msza żałobna przez księdza biskupa Pińskiego-Niemirę.

Jego siostra Hanna Kalinowska od wielu lat czynnie współpracuje w pracach Komisji Historycznej Środowiska Warszawskiego b. Więźniów Gross-Rosen. Nr archiwum Gross-Rosen 1.8.10.9.

Leopold KAMECKI
Sosnowiec, Auschwitz
nr 165311, Mauthausen
nr 42414, Gross-Rosen
nr 18755 - Reichenau,
Buchenwald nr 131570

Leopold Kamecki urodził się 16 marca 1916 roku w Omsku /ZSRR/. W wojnie obronnej 1939 roku walczył w obronie Lwowa.

Związany z działalnością Związku Harcerstwa Polskiego, w okresie okupacji uczestniczył w ruchu oporu w Szarych Szeregach, co spowodowało jego aresztowanie w dniu 2 grudnia 1943 roku. Po dziesięciodniowym śledztwie na Gestapo w Sosnowcu 12 grudnia wysłany był do Auschwitz gdzie otrzymał nr 165311. Wkrótce, 19 stycznia 1944 roku przetransportowany do Mauthausen, gdzie jako więzień nr 42414 przebywał do 4 marca 1944 r. Przeniesiony został do Gross-Rosen i skierowany do pracy w nowo utworzonym komandzie Reichenau - w Sudetach. Tam w ciężkich warunkach był uczestnikiem budowy obozu, do którego ściągnięto fachowców ze wszystkich obozów do pracy w zakładach produkcji zbrojeniowej. 23 lutego 1945 roku odtransportowany został do Buchenwaldu, i tam jako więzień nr 131570 doczekał wolności.

Po powrocie do kraju osiedlił się na Ziemiach Odzyskanych. W szeregach Milicji Obywatelskiej pracował początkowo na terenie woj. zielonogórskiego, a później brał udział w walkach przy likwidacji band w województwie rzeszowskim. Od stycznia 1949 roku rozpoczął pracę zawodową w Zakładach Energetycznych w Rzeszowie. Ze względów zdrowotnych przeszedł na rentę inwalidzką w 1958 roku.

Obok pracy zawodowej jest zaangażowanym ideowo działaczem społecznym Związku Harcerstwa Polskiego. W ramach pracy Zbawidowskiej jako prelegent wygłasza pogadanki z młodzieżą szkolną. Utrzymuje więź koleżeńską ze środowiskiem b. więźniów Gross-Rosen w Warszawie i Lublinie.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i zaangażowanie społeczne otrzymał: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Zwycięstwa i Wolności.

Zamieszkuje w Przybyszówce koło Rzeszowa. Nr archiwum Gross-Rosen 5.35.1.

Szczepan KAPUŚCIŃSKI
Łowicz, Pawiak, Gross-Rosen
nr 3063 - Landesgut

Szczepan Kapuściński urodził się 16 grudnia 1905 r. w Dęb-kowicach Dolnych. Był starszym cechu szewców i długoletnim działaczem społecznym Ochotniczej Straży Pożarnej w Łowiczu. W czasie okupacji był członkiem ruchu oporu w Armii Krajowej ps. "Jowiez".

W kwietniu 1944 r. został aresztowany i uwięziony w Gestapo w Łowiczu, a następnie na Pawiaku. 10 maja 1944 r. rozlepione zostały afisze zawiadamiające o skazaniu go na karę śmierci przez Sąd Doraźny Rzeszy. Nie został jednak stracony, lecz skierowany z wyrokiem śmierci do Gross-Rosen. Otrzymał nr 3063. Wkrótce został przeniesiony do filii obozu w Landesgut, gdzie przebywał do wyzwolenia.

Po wyzwoleniu powrócił do Łowicza i tam długo chorował. Jako mistrz zawodu szewskiego i cholewkarskiego prowadził nadal swój waresztat w Łowiczu. Nadal też pracował społecznie w Cechu Szewców, oraz w Ochotniczej Straży Pożarnej, której był prezesem. W ostatnich latach został mianowany dożywotnio Honorowym Prezesem tej organizacji. Przez szereg lat był radnym miasta Łowicza.

Za działalność zawodową i społeczną został uhonorowany: Odznaką Izby Rzemieślniczej za zasługi dla rozwoju rzemiosła, Odznaką XXXV lat w służbie dla pożarnictwa, Odznaką Strażak Wzorowy oraz brązowym, dwukrotnie srebrnym i złotym medalem Za Zasługi dla Pożarnictwa.

Zmarł w Łowiczu dnia 11 kwietnia 1967 r. Nr archiwum Gross-Rosen 5.38.5.

Mieczysław KIELISZEWSKI
Poznań-Żabikowo-Fort VII,
Gross-Rosen nr 1715,
Dora-Nordhausen nr 117070,
Bergen-Belsen

Mieczysław Kieliszewski urodził się 1 stycznia 1916 roku w Poznaniu. Od szkolnych lat działacz harcerski - z zawodu drogieta. W marcu 1939 rozpoczął służbę wojskową w Kadrze Zapasowej 7-go Szpitala Okręgowego w Poznaniu, gdzie ukończył szkołę podoficerską. W wojnie obronnej 1939 roku wcielony do Kompanii Sanitarnej 14 Dywizji Piechoty wchodzącej w skład Armii "Poznań" walczył nad Bzurą i pod Iłowem wzięty do niewoli. Jako jeńiec wojenny przebywał w obozie jeńców w Żychlinie, później w Łodzi. Udało mu się zbiec z pociągu towarowego wiozącego jeńców do Rzeszy w okolicach Ostrzeszowa, dzięki pomocy polskich kolejarzy, którzy pozrywali płoaby z drzwi wagonów. Jednak wobec masowości uciekinierów, zarządono obławę. Złapany ponownie przebywał w obozie jenieckim Ostrów Wlkp. Ostrzeszowie, Antoniewie k. Skoków, a następnie w Szubinie. Tam dzięki pomocy por. dr med. Stanisława Wintera został zakwalifikowany jako ciężko chory na serce i po akceptacji przez lekarza niemieckiego zwolniony z niewoli w dniu 10 czerwca 1940 roku.

Mieszkając u rodziców w Poznaniu podlegał obowiązkowi cotygodniowego meldowania się w komisarzacie niemieckiej policji, jako jeńiec wojenny. Będąc przed wojną działaczem i harcerzem 20 Poznańskiej Drużyny Harcerzy, nawiązał kontakt w lipcu 1940 roku z podziemną organizacją "Szere Szeregi" - Wielkopolskiej Chorągwi ZHP i rozpoczął działalność konspiracyjną. W dniu 18 lutego 1944 roku aresztowany został w miejscu pracy. Po pierwszym przesłuchaniu na Gestapo z liczną grupę aresztowanych harcerzy przewieziony był do obozu śledczo-karnego w Żabikowie, a następnie do Fortu VII w Poznaniu. Przeszedł ciężkie przesłuchania.

Dnia 23 czerwca 1944 roku transportem kolejowym wysłany był do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 1715. Przebywał na bloku 10, 20 i 5. Pracował w komando "Blaupunkt" po kilkutygodniowym pobycie na rewirze. Podczas ewakuacji obozu Gross-Rosen wysłany został 8 lutego 1945 transportem kolejowym, który dopiero 12 lutego w nocy przybył do Nordhausen. Tam otrzy-

mał nr 117070, Niedługo, bo 18 marca odesłany został do Dory. Tam pracował przy dalszej rozbudowie obozu. Po nalotach alianckich na okolice Nordhausen i Dory nastąpiła dalsza ewakuacja tego obozu. Po pięciu dniach podróży transport przybył do Bergen-Belsen 9 kwietnia 1945 roku. Dnia 15 kwietnia obóz został oswobodzony przez wojska angielskie.

Przez pewien czas przebywał w obozie Falingbostel i tam za pośrednictwem gazety "Żołnierz Polski" odnajduje brata, który był w Oflagu VID i siostrę Stanisławę wywiezioną z Poznania do obozu pracy przymusowej. Pierwszymi transportami repatriacyjnymi powrócili wszyscy do Polski w 1945 roku.

Po dojściu do siebie rozpoczął pracę zawodową w dziale technicznym Rozgłośni Polskiego Radia w Poznaniu, następnie przez okres kilku lat był kierownikiem oddziału Państwowego Przedsiębiorstwa "Radiofonizacja Kraju", a po zakończeniu akcji radiofonizacji na stanowisku kierownika sekcji pracował w Wojewódzkim Zarządzie Łączności. W latach 1956-59 był współorganizatorem i kierownikiem nowego Wojewódzkiego Zakładu Usług Radiotechnicznych i Telewizyjnych /ZURIT/ w Poznaniu. Był pierwszym organizatorem placówek obsługi telewizorów na terenie miasta i województwa, co było koniecznością wobec otwarcia z dniem 1 maja 1957 roku Ośrodka Telewizyjnego w Poznaniu. Przez ostatnie 14 lat pracował w Dyrekcji Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Poznaniu i w innych działach resortu łączności do przejścia na emeryturę w 1976 roku.

Związany z działalnością harcerską jeszcze z okresu przedwojennego, gdzie zdobył wszystkie stopnie harcerskie i był Komendantem Ośrodka Drużyn 20-ckich w Poznaniu, a następnie w ruchu konspiracyjnej działalności w "Szarych Szeregach", zaraz po powrocie do Poznania przez wszystkie lata do chwili obecnej jest czynnym działaczem tej organizacji. Otrzymał tytuł Harcmistrza Polski Ludowej. Równolegle rozwijał działalność Ligi Obrony Kraju jako przewodniczący Koła LOK przy Dyrekcji Okręgowej Poczty i Telekomunikacji. Aktywista Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, był wiceprezesem Koła Zakładowego, a przez ostatnie kilkanaście lat jest przewodniczącym Komisji Historycznej Koła ZBoWiD. Osiągnięciem Komisji Historycznej jest zebranie i wydanie materiałów dotyczących udziału łącznościowców w walce o wyzwolenie pod tytułem "Łącznościowcy Wielkopolski w latach 1939-1946". Przewodzone są prace nad tematem "Łącznościowcy z nad Warty, Odry i Bałtyku w latach okupacji hitlerowskiej". W pracach tych bierze czynny udział.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i aktywność społeczną otrzymał: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal za udział w wojnie obronnej 1939 roku, Medal Zwycięstwa i Wolności, Odznakę Grunwaldu, Krzyż Zasługi dla ZHP, Złotą Odznakę Zasłużonego Pracownika Łączności, Złotą Odznakę Przyjaciela Szkoły, Honorową Odznakę Miasta Poznania, Odznakę pamiątkową 35-lecia Wielkopolskiego Harcerstwa, Odznakę Zasłużonego Działacza Ligi Przyjaciół Żołnierza, Medal Pamiątkowy Komendy Chorągwi Poznańskiej Związku Harcerstwa Polskiego.

Zamieszkuje w Poznaniu. Nr archiwum Gross-Rosen 5.32.27.

Henryk KOBYLAŃSKI
Sanok, Kraków-Montelupich,
Wiśnicz, Auschwitz nr 893,
Gross-Rosen nr 2583,
Flossenburg-Hersbruck

Henryk Kobylański urodził się 19 grudnia 1911 r. w Łodzi. Dnia 13 stycznia 1940 r. w drodze do Armii Polskiej we Francji został wraz z bratem Edwardem ujęty przy próbie przekraczania granicy polsko-węgierskiej. Był więziony w Sanoku, a następnie przekazany do Krakowa. Po dwutygodniowym śledztwie przesłany do więzienia w Wiśniczu k/Bochni. Dnia 20 czerwca 1940 r. w grupie 250 więźniów został przewieziony do Auschwitz. Tam otrzymał nr 893, a brat Edward nr 989. W dniu 5 czerwca 1942 roku przesłany z transportem 500 więźniów do Gross-Rosen, nr 2583. Przez okres pobytu w obozie pracował w kamieniołomach w Oberkommando Steinbruch. W tym czasie przebył długą chorobę oczu, z powodu której był izolowany.

Przez ostatnie dziewięć miesięcy pobytu w obozie pracował przy wytwarzaniu pustaków budowlanych. Dnia 12 lutego 1945 r. został ewakuowany do Flossenburga na komando Hersbruck. 17 kwietnia 1945 r. podczas marszu ewakuacyjnego uciekł z kolumny.

Po wyzwoleniu przez wojska alianckie wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Przebywał we Włoszech i Anglii. Powrócił do kraju w czerwcu 1947 r.

Do przejścia na emeryturę w 1975 r. pracował w Spółdzielni "Ręlpdzieło Artystyczne - Cepelia" na stanowisku kontrolera jakości wyrobów włókienniczych. Był aktywnym działaczem PCK - przez kilka lat był przewodniczącym Koła Zakładowego PCK. Był także społecznym inspektorem pracy, przewodniczącym Komisji Ekonomicznej Rady Spółdzielni, jak również przewodniczącym Rady Nadzorczej Spółdzielni.

Jest członkiem ZBoWiD i współpracuje ze środowiskiem b. więźniów Gross-Rosen w Warszawie. Za działalność zawodową i społeczną posiada wiele podziękowań, dyplomów i odznaczeń resortowych.

Zamieszkuje w Łodzi. Nr akt archiwum Gross-Rosen 5.24.15.

Stanisław KONARZEWSKI
Tomaszów Mazowiecki, Gross-
Rosen nr 16604, Flossenbürg-
Leitmeritz nr 87602 - zmarł
w obozie w kwietniu 1945 roku

Stanisław Konarzewski urodził się 13.03.1894 r. w Petersburgu. Mieszkał przed aresztowaniem w Regnach, pow. Brzeziny, woj. łódzkie.

W styczniu 1940 r. wstąpił do Związku Walki Zbrojnej, a później w szeregi Armii Krajowej. Po raz pierwszy został aresztowany przez Gestapo w Brzezinach 15 lutego 1940 r. za to, iż jako niedoświadczonego wydał broń myśliwską leśniczym i gajowym, pomijając w tym gajowych volksdeutechów. Dzięki usilnym staraniom został zwolniony w dniu 27 lutego 1940 r. Następnie w dniu 3 listopada 1943 r. został aresztowany z grupą 30 osób podejrzanych o przynależność do nielegalnej organizacji. Przebywał w więzieniu gestapo w Tomaszowie Mazowieckim, przechodząc ciężkie śledztwo.

W dniu 18 stycznia 1944 r. został zesłany z dużą grupą więźniów do obozu koncentracyjnego Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 16604. Po miesięcznym pobycie otrzymał pracę w schreibetubie jako pisarz i zamieszkiwał w baraku nr 12. Następnie został przeniesiony do pracy w komendzie Effektenkammer, gdzie pracował do końca istnienia obozu. Praca jego polegała na przyjmowaniu rzeczy od osób zesłanych do obozu i segregowaniu tej odzieży w razie śmierci więźnia. Za przynależność do Ruchu Oporu /choć tego nie udowodniono/ w aktach miał wpisane "powrót niepożądany". Miał zakaz pisania wszelkiej korespondencji tzw. "Postepere" przez cały okres pobytu w obozach.

Z Gross-Rosen wyszedł w ostatnim transporcie wraz z grupą więźniów funkcyjnych w lutym 1945 r. Dnia 15 lutego 1945 r. dotarł do obozu koncentracyjnego Flossenbürg i został skierowany do komanda Leitmeritz, gdzie otrzymał numer obozowy 87602.

Zginął w Leitmeritz w początkach kwietnia 1945 r.

Nr archiwum Gross-Rosen 1.8.10.19.

Henryk KRÓL
Częstochowa, Gross-Rosen
nr 30641 - Reichenau

Henryk Król urodził się 9 lutego 1921 r. w Częstochowie. Jako absolwent Podoficerskiej Szkoły Piechoty dla Małoletnich Nr 2 w Śremie w 1939 r. brał udział w wojnie obronnej w szeregach 27 pp. Udało mu się zbiec z transportu jeńców wojennych. Po powrocie do Częstochowy nawiązał kontakt z grupą wojskową. W 1940 r. wstąpił do organizacji Związek Czynu Zbrojnego, a następnie do Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej. Był instruktorem wyszkolenia bojowego.

Aresztowany 2 lutego 1944 r. był przez dwa miesiące poddawany torturom w czasie śledztwa prowadzonego przez częstochowskie Gestapo, w wyniku czego doznał trwałego kalectwa. Na początku kwietnia 1944 r. po przesłuchaniach, w czasie których nie ujawnił, został wysłany transportem do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 30641. Dnia 30 kwietnia 1944 r. przekazany został pierwszym transportem więźniów do komanda Reichenau w Czechosłowacji.

Po odzyskaniu wolności w maju 1945 roku powrócił do Częstochowy i pracował w Gnaszyńskich Zakładach Papierniczych. Od 1952 r. pracował przez 10 lat w Jeleniogórskich Zakładach Chemicznych "Celwiskoza", a od 1963 r. do przejścia na emeryturę w Polskich Kolejach Państwowych.

Od pierwszych dni wolności pracował społecznie w środowisku b. więźniów politycznych. Nadal utrzymuje kontakt ze środowiskiem warszawskim b. więźniów Gross-Rosen. Aktualnie jest zaangażowany w prace społeczne Związku Inwalidów Wojennych.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną otrzymał: Medal za udział w Wojnie Obronnej 1939 r., Złotą i Srebrną Odznaką Przewodnika Pracy.

Zamieszkuje w Jeleniej Górze. Nr archiwum Gross-Rosen 5.12.5.

Stanisław KUCZEWSKI
Drezno, Gross-Rosen nr 68146
- Gablonz

Stanisław Kuczewski urodził się 7 maja 1927 r. w Warszawie. W dwunastym roku życia utracił rodziców. Jako najstarszy opiekował się rodzeństwem. W okresie okupacji wraz z młodszą siostrą przebywał w zakładzie dla sierot RGO przy ul. Sienkiewicza 12 w Warszawie, skąd został wywieziony na roboty do Niemiec.

W sierpniu 1944 r. podczas ucieczki z robót został zatrzymany przez żandarmerię i osadzony w więzieniu w Dreźnie. W czasie przesłuchań doznał ciężkiego pobicia, aż do kilkakrotnej utraty przytomności. W październiku 1944 r. został przewieziony do obozu koncentracyjnego Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 68146. W listopadzie 1944 roku wysłany na komando w Gablonz.

Po wyzwoleniu, ciężko chory, przebywał w szpitalu w Żelaznym Brodzie /CSRS/.

Po powrocie do kraju i odnalezieniu młodszego rodzeństwa, od września 1945 r. pracował przy odgruzowywaniu, odbudowie i uruchomieniu Elektrowni Warszawskiej. W 1948 r. pracował przy budowie trasy W-Z, a od 1951 aż do chwili obecnej pracuje w Zakładzie Doświadczalnym Urządzeń Technologicznych w Warszawie. Pełnił liczne funkcje społeczne: był radnym DRN "Starówka", ławnikiem sądu dla Warszawy-Pragi, społecznym inspektorem pracy, członkiem rady zakładowej. Wychowywał swoje rodzeństwo aż do osiągnięcia przez nich dojrzałości i usamodzielnienia się. Od 1945 r. był członkiem PPS, następnie PZPR. Od 1946 r. aktywnie uczestniczy w Ochotniczej Rezerwie Milicji Obywatelskiej, aktualnie jest członkiem Sztabu Dzielnicy Żoliborz, aktywistą Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, aktywistą Komisji Historycznej środowiska b. więźniów Gross-Rosen w Warszawie.

Posiada: Złoty Krzyż Zasługi, Złotą Odznakę za Zasługi w Obronie Porządku Publicznego, Złotą Odznakę w Służbie Narodu, Złotą Odznakę za Zasługi dla Warszawy, Srebrną Odznakę Honorowy Dawca Krwi, Srebrną Odznakę za Zasługi dla Wędkarstwa Polskiego.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.10.33.

Zenon KUCZYŃSKI
Pomiechówek - Fort III,
Warszawa-Daniłowiczowska,
Pawiak, Gross-Rosen nr 11848,
Brieg-Pampitz, Buchenwald
nr 127836 - Sachsenhausen -
12SS Baubrigade, Mauthausen
- Ebense

Zenon Kuczyński urodził się 1 stycznia 1922 r. w Warszawie. W wieku 17 lat jako ochotnik wstąpił do wojska, biorąc udział w walce w obronie Warszawy w szeregach 8 p.p. jako celowniczy ckm. Po kapitulacji pozostał w Warszawie. W październiku 1939 roku został zatrzymany w mundurze wojskowym przez patrol żandarmerii. W wyniku tego jako żołnierza wysłano go do Niemiec. 20 marca 1940 r. został odesłany do Königsbergu w m. Lubian, skąd zbiegł. Ponownie złapano go i skierowano na roboty, z których i tym razem uciekł. Złapany 6 maja 1944 r. został osadzony w Forcie III Pomiechówka. Następnie został przekazany do więzienia przy ul. Daniłowiczowskiej, a po kilku dniach na Pawiak. Ostatnim transportem z Pawiaka 30 lipca 1944 r. został przewieziony do Gross-Rosen otrzymując nr 11848. Następnie został skierowany do filii obozu w Brieg-Pampitz. W styczniu 1945 r. komando to zostało ewakuowane do Gross-Rosen. W lutym 1945 r. został wysłany do Buchenwaldu, gdzie otrzymał numer 127836. W Buchenwaldzie został wcielony do komanda 12SS Baubrigade. Był to pociąg roboczy przeznaczony do naprawy zbombardowanych torów kolejowych. Komando to było podległe obozowi w Sachsenhausen. Na skutek ofensywy aliantów więźniowie zostali wywiezieni do obozu w Ebensee w Austrii, podlegającego pod obóz w Mauthausen. Po wyzwoleniu w dniu 6 maja 1945 r. powrócił do Warszawy.

W październiku 1945 r. wyjechał do Gdańska, zabierając ze sobą trzy młodsze siostry, z których jedna, Stanisława, żołnierz Powstania Warszawskiego, zmarła w wieku 20 lat. Początkowo pracował w Biurze Odbudowy Portu jako kierowca. Następnie, pływając na statkach Przedsiębiorstwa Połowów Dalekomorskich "Odra" w Świnoujściu i "Gryf" w Szczecinie, nabywał wiedzy i doświadczenia marynarskiego. W 1981 r. przeszedł na emeryturę w stopniu I oficera-mechanika.

Za nieprzerwaną pracę zawodową w resorcie Ministerstwa Żeglugi został uhonorowany odznaką Zasłużonego Pracownika Morza.

Jest członkiem ZBoWiD. Zamieszkuje obecnie w Krakowie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.41.6.

Zdzisław MAKOWSKI
Anin, Pruszków, Mauthausen
nr. 93816 - Gusen II, Gross-
Rosen nr. 81420 - Gablonz

Zdzisław Makowski urodził się 1 lutego 1924 roku w Warszawie. Od 1942 roku żołnierz Armii Krajowej ps. "Prawy" - Rejon VIII AK. Po przeszkoleniu wywiadowczym, przekazuje informacje i mapy dla Obwodu V. Pracował wówczas jako technik-geodeta w Wojskowym Instytucie Kartograficznym w Warszawie. Przy wynoszeniu z Instytutu mapy powiatu garwolińskiego został zatrzymany. Po wstępnych badaniach, które trwały do końca lipca 1944 roku, już w czasie powstania warszawskiego został przekazany do obozu przejściowego w Pruszkowie. 2 sierpnia 1944 roku wywieziony został do Mauthausen nr 93816. Po odbyciu kwarantanny przekazany był do pracy w komando Gusen II. Przez pewien czas leczył się na rewirze. W listopadzie wyznaczony na transport przybył do Gross-Rosen. Otrzymał nr 81429 i wkrótce wysłano go w dalszy transport do komanda Gablonz. Tam przebywał do wyzwolenia w dniu 8 maja 1945 roku. W obozie był członkiem ruchu oporu, brał udział w sabotażu fabrycznym.

Po wyzwoleniu przez pewien czas leczony był w szpitalu wojennym Czechosłowackiego Czerwonego Krzyża w Żelaznym Brodzie. W czerwcu 1945 roku po powrocie do Warszawy wstąpił do Związku Walki Młodych oraz do Straży Obywatelskiej przekształconej później w Ochotniczą Rezerwę Milicji Obywatelskiej. We wrześniu 1945 roku ochotniczo rozpoczął służbę wojskową w Ludowym Wojsku Polskim i w jednostce Wojsk Ochrony Pogranicza odbył służbę do 15 grudnia 1947 roku.

W ramach akcji "Wisła" jednostka brała udział w likwidacji band ukraińskich w Bieszczadach. Po odbyciu służby wojskowej rozpoczął naukę w szkole geodezyjnej równocześnie pracując zawodowo w Biurze Pomiarów Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy, następnie był przeniesiony do budowy trasy W-Z. Po zakończonej budowie przeszedł do pracy w Spółdzielni Dokumentacji Technicznej "Georag", gdzie obok funkcji wiceprezesa tej spółdzielni opracowywał pomiary i dokumentację w hutach: Bobrek, Batory; Jedność, 1-go Maja, w Widzewskich Zakładach Przemysłu Bawełnianego i w Zakładach im. Kunickie-

go w łodzi. Ze względu na likwidację Spółdzielni w 1953 roku powrócił do Warszawy. Przez pewien okres do 1956 roku pracował w Zakładach im. Róży Luksemburg. Ze względu na pogarszający się stan zdrowia przez ostatnie lata pracował w domu prowadząc chałupniczy punkt usług zegarmistrzowskich. Przez cały czas czynny społecznie i politycznie. Członek Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, inspektor ruchu drogowego w organizacji ORMO, członek Komisji Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Dzielnicowej Rady Narodowej Warszawa-Mokotów, członek Rady Osiedlowej, Przewodniczący Komitetu Blokowego. Przez wiele lat aktywnie uczestniczył w pracach społeczno-historycznych środowiska warszawskiego b. więźniów Gross-Rosen. Wiele starań poświęcił dla upamiętnienia miejsc pamięci narodowej związanych z martyrologią Polaków. Aktywny działacz Związku Bojowników o Wolność i Demokrację i członek Związku Inwalidów Wojennych.

Posiadał szereg odznaczeń, a między innymi: Medal Zwycięstwa i Wolności, Medal za Warszawę, Odznakę Grunwaldu, Krzyż Armii Krajowej, Odznakę 1000-lecia Państwa Polskiego, Odznakę 10 i 20 lat w Służbie Narodu, Srebrną Odznakę Zasłużony Działacz Ligi Obrony Kraju.

Zmarł w Warszawie 18 września 1978 roku. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.13.1.

Stefan MALINOWSKI
Łódź-Radogoszcz, Żabików,
Gross-Rosen nr 85650 - Niesky

Stefan Malinowski urodził się 10 kwietnia 1919 r. w Warszawie. Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. w Batalionie Saperów Mostów Kolejowych. W czasie okupacji pracował na kolei jako pomocnik maszynisty. Podejrzany o przewożenie prasy konspiracyjnej, został aresztowany 8 kwietnia 1943 r. Do rozprawy był więźniem w Radogoszczy, a od sierpnia 1943 r. z wyrokiem sądowym przekazany do więzienia w Poznaniu. W październiku tegoż roku przeniesiony do Żabikowa, skąd transportem w grudniu 1944 roku przewieziony do Gross-Rosen. Otrzymał nr 85650. W krótkim czasie wysłany został na komando Niesky.

Po likwidacji komanda został wyzwolony podczas marszu ewakuacyjnego w końcu kwietnia 1945 r. w okolicach Bautzen.

Powrócił do Warszawy. Pracował zawodowo w przedsiębiorstwach państwowych Budownictwa Miejskiego między innymi przy budowie Marszałkowskiej Dzielnicy Mieszkaniowej i innych osiedli. Przez kilka lat do przejścia na emeryturę był pracownikiem Przedsiębiorstwa Konserwacji Zabytków w Warszawie. Społecznie zaangażowany w działalność związku zawodowego budowlanych, a później pracowników kultury i sztuki. Czynny społecznie w środowisku warszawskim b. więźniów Gross-Rosen, w Związku Bojowników o Wolność i Demokrację i Związku Inwalidów Wojennych.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną uhonorowany: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem X-lecia, Medalem za Udział w Wojnie Obronnej 1939 r.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.13.19.

Gustaw Gwidon MARO
Kielce, Częstochowa,
Gross-Rosen nr 65468-Gablonz

Gustaw Gwidon Maro urodził się 12 września 1907 roku w Kielcach. Po ukończeniu gimnazjum im. Jana Śniadackiego wstąpił na wydział mechaniczny Politechniki Lwowskiej. Jako inżynier mechanik w 1934 roku powrócił do Kielc i podjął pracę w Hucie Ludwików - obecnie Polmo SHL. Pracował początkowo jako asystent szefa Odlewni, następnie zorganizował Zakład Badawczo-Doświadczalny, którego został kierownikiem. Przeprowadzane badania w 80 % dotyczyły produkcji wojskowej. Kierował siłownią elektryczną, kuźnią, oddziałem obróbki mechanicznej i remontu maszyn.

Z wykształcenia mechanik z zamiłowaniem elektryk oddał się pracy z wielkim zaangażowaniem pracując często po kilkanaście godzin dziennie. Osiągnął oryginalne wyniki przy nowych projektach pieców hutniczych na koks, opracował pierwszą technologię obróbki izotermicznej blach pancernych, zaprojektował kilka typów pieców elektrycznych oporowych, oraz transformatorów spawalniczych o specjalnej charakterystyce do spawania pontonów wojskowych, opracował technologię spawania skrzydełek do granatów oraz technologię obróbki cieplnej szabel wojskowych i cały szereg innych oryginalnych prac mechaniczno-elektrotechnicznych. Obok wyczerpanej pracy dbał o podniesienie wykształcenia zawodowego i kwalifikacji pracowników zakładu. Prowadził wykłady w zakresie mechaniki, elektrotechniki i organizacji pracy, co przyczyniło się do zorganizowania Pierwszej Technicznej Szkoły Rzemieślniczo-Technicznej przy Hucie Ludwików w Kielcach. Został też pierwszym jej dyrektorem do wybuchu wojny w 1939 roku.

W okresie okupacji włączył się do ruchu oporu wstępując do batalionu sabotażowego na terenie Huty. Został żołnierzem Związku Walki Zbrojnej od 1940 roku, a później Armii Krajowej. Batalion prowadził akcję sabotażową, opóźniając produkcję dla armii niemieckiej. Upozorowany demontaż i uszkodzenie automatów obróbkowych, maszyn formierskich, ciągle przeróbki i remonty pieców hutniczych, zdewastowanie ciężkich maszyn

kuźniczych, wprowadzanie wadliwych materiałów, spalanie maszyny parowej i wiele innych akcji dywersyjnych powodują aresztowanie inżyniera Maro.

Więziony i przesłuchiwany początkowo na Gestapo w Kielcach, później w Częstochowie we wrześniu 1944 roku został wysłany do Gross-Rosen. Tam jako więzień nr 65468 w listopadzie tegoż roku skierowany na wyjazd do komendo Gablonz, gdzie przebył do wyzwolenia w maju 1945 roku.

Gdy powrócił do Kielc, ciężko i długo chorował. Aby utrzymać rodzinę i pogodzić własne zainteresowania założył własny zakład elektro-mechaniczny, który prowadził do ostatnich dni życia. Jako wybitny specjalista jest często zapraszany jako rzeczoznawca techniczny przez Urząd Wojewódzki w Kielcach, Rejon Eksploatacji Dróg Publicznych w Kielcach, Przedsiębiorstwo Budowy i Napraw Urządzeń Elektrycznych i Mechanicznych w Skarżysku, Izby Przemysłowo-Handlowe w Częstochowie i inne. Włączył się do prac w akcji elektryfikacji wsi kieleckich w powiecie jędrzejowskim - za co otrzymał specjalne wyróżnienie wojewody w styczniu 1949 roku.

Prowadząc własny warsztat mechaniki precyzyjnej wyszkolił wielu uczniów.

Niezależnie przez 15 lat pracował w szkolnictwie dając wykłady fizyki i przedmiotów zawodowych w Technikum Budowlanym, Studium Nauczycielskim, Technikum Chemicznym i w innych szkołach.

Mimo tego pracowitego życia dążył do udokumentowania swej wiedzy i doświadczenia w zakresie elektrotechniki. W roku 1965 po odbyciu studiów na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej uzyskuje tytuł inżyniera elektryka. Miał już wówczas 58 lat.

Zaangażowany społecznie od 1937 roku był członkiem Stowarzyszenia Inżynierów Mechaników Polskich /SIMP/. Po wojnie zainicjował założenie w Kielcach Stowarzyszenia Elektryków Polskich /SEP/ gdzie był członkiem Komisji Egzaminacyjnej do 1981 roku. Przez wiele lat był zaprzysiężonym biegłym sądownym przy Sądzie Wojewódzkim w Kielcach w zakresie elektromechaniki. Działacz polityczny Stronnictwa Demokratycznego od pierwszych dni powrotu do kraju, działacz Polskiego Związku b. Więźniów Politycznych, a później Związku Bojowników o Wolność i Demokrację.

Utrzymywał kontakt ze środowiskiem byłych więźniów Gross-Rosen w Warszawie. Uczestniczył w delegacji złożenia prochów Ziemi z miejsc martyrologii więźniów Gross-Rosen do urny w Palmirach w 1978 roku. Otrzymał odznaczenia: Medal Zwycięstwa i Wolności, Odznakę Grunwaldu, Odznakę "Za Zasługi dla Kielecczyzny", Odznakę "Izba Rzemieślnicza w Kielcach - za zasługi", Złotą i Srebrną Odznakę Mistrza zasłużonego w szkoleniu uczniów w rzemiośle, Honorową Odznakę Rzemiosła.

Zmarł w Kielcach dnia 12 listopada 1982 roku i pochowany został na cmentarzu Starym w grobowcu rodzinnym. Nr archiwum Gross-Rosen 5.15.5.

Jerzy MARSZAŁEK
Kraków - Montelupich,
Zakopane - Palace, Gross-
Rosen nr 7836, Leitmeritz
nr 87893

Jerzy Marszałek urodził się dnia 11 maja 1922 r. w Nowym Targu. W wojnie obronnej 1939 r., mając 17 lat, wstąpił jako ochotnik do wojska, był wcielony do Kompanii Obrony Narodowej w Nowym Targu podległej batalionowi Korpusu Ochrony Pogranicza. Podczas okupacji w 1941 r. wstąpił do ZWZ, a następnie AK i brał udział w kilku akcjach sabotażowych m. in. w podpaleniu budynku Arbeitsamtu w Nowym Targu.

Aresztowany został 16.09.1943 r. w Krakowie i więziony w Montelupich i Palace w Zakopanem. W sierpniu 1944 r. dużym transportem z Montelupich i Płaszowa przesłany został do Gross-Rosen. Otrzymał nr 7836. W obozie pracował w małym kommando Steinbruchbüro. Ostatnim transportem ewakuacyjnym w lutym 1945 r. wywieziony do Leitmeritz - nr 87893, gdzie przebywał do wyzwolenia.

Po powrocie do kraju w lipcu 1945 r. uzupełnił wykształcenie, pracując zawodowo. Zdał maturę i rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, które ukończył w 1950 r. Przez cały okres pracy do emerytury pracował w kilku przedsiębiorstwach resortu budownictwa m. in. MPRB w Nowym Targu, Przedsiębiorstwie Budownictwa Terenowego, w Rejonowym Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej oraz w biurach projektów.

Czynny był społecznie w branżowych związkach zawodowych i terenowych organach rad narodowych.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną uhonorowany: Medalem Zwycięstwa i Wolności, Odznaką Grunwaldu, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Odznaką Przetwórcy Pracy i odznaką Zasłużonego Przetwórcy Pracy, Złotą Odznaką Zasłużonego dla m. Nowy Targ. Opublikował w gazecie krakowskiej artykuł "Jeszcze o zamachu na Koppego" oraz artykuł polemizujący z publikacją w Przekroju "Strzały w więzieniu" - odnośnie buntu więźniów w Montelupich.

Zamieszkuje w Nowym Targu. Nr archiwum Gross-Rosen 5.25.4.

Julian MATUSZ
Pruszków, Gross-Rosen
nr 59744, Gablonz

Julian Matusz urodził się 18 grudnia 1904 roku we Lwowie. Mając siedemnaście lat wstąpił ochotniczo do tworzonej armii polskiej i brał udział w walkach powstańczych o wyzwolenie Śląska. Mistrz cukierniczy, prowadził własną piekarnię wyrobów cukierniczych. We wrześniu 1944 roku wraz z powstańcami Warszawy został deportowany do obozu przejściowego w Pruszkowie, skąd 18 września przesłany był do Gross-Rosen. Tam jako więzień nr 59744 umieszczony był na 9 bloku, a w listopadzie wysłany z grupą więźniów do nowo powstałego komando Gablonz w Sudetach na terenie Czechosłowacji. Doczekał wolności w maju 1945 roku i ciężko chory powrócił do Warszawy.

Pracę zawodową rozpoczął po dojściu do zdrowia, wznowiając warsztat cukierniczy, który prowadził do przejścia na emeryturę w 1968 roku. Wykształcił wielu uczniów w swoim zawodzie.

Od pierwszych lat po wyzwoleniu był czynnym członkiem ówczesnego Związku byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych, później do chwili obecnej jest członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację oraz aktywnym członkiem środowiska warszawskiego byłych więźniów Gross-Rosen.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.13.20.

Antoni MORAWIECKI
Pawiak, Gross-Rosen nr 12636
- Dyhenfurth II, Bergen Belsen

Antoni Morawiecki urodził się 28 grudnia 1903 r. w Winnicy /ZSRR/. W czasie okupacji od 1939 r. działał w Związku Walki Zbrojnej, a później Armii Krajowej pod pseudonimem "Doktor". Z wykształcenia geolog organizował i nadzorował pracę wytwórni produkującej chemikalia i materiały wybuchowe. Wytwórnia została wykryta i częściowo zlikwidowana w latach 1943/1944. Pozostała nie zdekonspirowana część wytwórni pracowała do wybuchu Powstania Warszawskiego. Dr Morawiecki pomagał różnym osobom w ukrywaniu się.

Aresztowany w lipcu 1944 r. został uwięziony na Pawiaku, przebył śledztwo w siedzibie Gestapo w Alei Szucha. Ostatnim transportem ewakuacyjnym z Pawiaka został wywieziony do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 12636. Następnie został wysłany na komando Dyhenfurth II, gdzie zimą 1944/45 ewakuowano go do Gross-Rosen. W lutym został wysłany do Bergen Belsen skąd zbiegł. Złapany w okolicy Szczecina został uwięziony ponownie.

5 maja 1945 r. został uwolniony przez armię radziecką. Po powrocie do Warszawy 28 maja 1945 r. w katastrofalnym stanie zdrowia, był zmuszony leczyć się b. intensywnie, walcząc o życie, a po odzyskaniu sił rozpoczął pracę w Instytucie Geologicznym jako samodzielny pracownik naukowy. Pracował także w Centralnym Urzędzie Geodezji. Był rzeczoznawcą w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, asystentem Zakładu Mineralogii i Petrochemii Uniwersytetu Warszawskiego, wykładowcą na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. W 1952 r. otrzymał nagrodę państwową drugiego stopnia za zasługi w dziedzinie pozyskania surowców mineralnych. Był autorem wielu prac naukowych, które przyczyniły się do wzrostu potencjału gospodarczego kraju.

Pracował również społecznie w Komisji Historycznej środowiska b. więźniów Gross-Rosen. Uhonorowany Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zmarł w Warszawie 14 lipca 1971 r. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.13.4.

Kazimierz NAPORA

Wrocław, Gross-Rosen Nr 9014-
Fünfteichen, Mauthausen
Nr 129916

Kazimierz Napora urodził się 6 grudnia 1904 roku w Zawierciu, gdzie po ukończeniu szkoły rzemieślniczej pracował zawodowo. Na początku okupacji został wywieziony na roboty przymusowe do Zakładów Famo-Werke we Wrocławiu. Od 1942 roku związał się z ruchem oporu w organizacji wywiadowczej Armii Krajowej "Stragan". Poza akcjami wywiadowczymi organizuje grupę sabotażu fabrycznego. Aresztowany został w 1944 roku i po ciężkim śledztwie na Gestapo we Wrocławiu został zesłany do Gross-Rosen. Otrzymał Nr 9014, a wkrótce wywieziono go do pracy w filii obozu Fünfteichen. Tam dotrwał do ewakuacji komanda w styczniu 1945 roku przebył ciężką ewakuację pieszym transportem do Gross-Rosen. Tutaj zaraz rozpoczęła się ewakuacja dalsza. Wysłany został do Mauthausen i otrzymał Nr 129916. W stanie skrajnego wyczerpania skierowany został do rewiru.

Oswobodzony przez wojska amerykańskie 5 maja 1945 roku umieszczony był w szpitalu wojskowym i przez 6 tygodni nie mógł chodzić. O działalności grupy wywiadowczej w Famo-Werke historyk Uniwersytetu Wrocławskiego, Doc. dr Alfred Konieczny w Śląskim Kwartalniku Historycznym "Sobótka" opublikował pracę pt. Rozbicie Wrocławskiej Grupy Wywiadu Ofensywnego Komendy Głównej ZWZ-AK "Stragan".

Po powrocie do Zawiercia długo się leczył i aby utrzymać siebie i rodzinę rozpoczął pracę w Zakładach Bawełnianych w Zawierciu na stanowisku Kierownika Oddziału Mechanicznego, gdzie przepracował do emerytury. Czynny społecznie w środowisku wrocławskim b. więźniów Gross-Rosen, jest członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację i Związku Inwalidów Wojennych.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i aktywność społeczną odznaczony jest Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką Zakładów DOLMEL we Wrocławiu.

Zamieszkuje w Zawierciu, Nr archiwum Gross-Rosen 5.14.33.

Jan OLBORSKI

Kłocko-Gross-Rosen Nr 17111,
Dachau nr 63587

Jan Olborski urodził się 29 czerwca 1918 roku w Opocznie. W listopadzie 1943 roku wywieziony na roboty przymusowe transportem kolejowym do Opolą. W Opolu odbywała się selekcja robotników do poszczególnych grup zatrudnienia. Postanowił uciec z obozu pracy do kraju, dobił sobie współtowarzysza ucieczki, jednak bez powodzenia. Obaj zostali zatrzymani przez żandarmerię niemiecką i w kajdankach dostawieni do więzienia w Kłodzku /cela nr 66/. Gdy Gestapo organizowało transport więźniów do Gross-Rosen - zostali dołączeni do tego transportu. Do obozu przybył 1 lutego 1944 roku i otrzymał numer 17111. Umieszczony w bloku nr 2 pracował w kamieniołomach. Po kilku dniach zostaje zakwalifikowany do dalszego transportu i 5 lutego wyjeżdża do Dachau, tu otrzymał nowy numer 63587. W Dachau przebywał do wyzwolenia, oswobodzony przez armię amerykańską.

Gdy powrócił do kraju osiedlił się na Ziemiach Odzyskanych w Olszynie Lubąskich. W maju 1946 roku rozpoczął pracę w Olszyńskich Fabrykach Mebli Giętych. Przepracował w tym zakładzie 32 lata, od robotnika poczynając do elektromontera służby ruchu kończąc. W listopadzie 1978 roku przeszedł na emeryturę.

Przez cały czas zaangażowany politycznie w Polskiej Partii Socjalistycznej, później Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Aktywnie uczestniczy w inicjatywach podejmowanych przez Związek Inwalidów Wojennych i Związku Bojowników o Wolność i Demokrację.

Zamieszkuje w Gryfowie Śląskim. Nr archiwum Gross-Rosen 5.12.27.

Jan PANKIEWICZ
Białystok, Gross-Rosen 4454,
Nordhausen nr 118352 - Mit-
telbau-Herzungen, Bergen-Belsen

Jan Pankiewicz urodził się 3 lutego 1921 r. w Białymstoku. We wrześniu 1939 r. w szeregach Przysposobienia Wojskowego pełnił służbę wartowniczą ochraniającą obiekty strategiczne. W czasie okupacji był żołnierzem Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej w stopniu kaprała podchorążego.

W maju 1944 roku jest aresztowany i uwięziony w Białymstoku. 4 lipca 1944 r. był przewieziony do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 4454 i przydzielony do pracy w komandzie "Blaupunkt". Podczas ewakuacji obozu przetransportowany do Nordhausen, tutaj otrzymał nr 118352. Pracował na komandzie Mittelbau i Herzungen.

W kwietniu 1945 r., po nalocie eliantów, komando Herzungen ewakuowano do Bergen-Belsen. Po odzyskaniu wolności Szwedzki Czerwony Krzyż zapewnił mu opiekę i pomoc w Szwecji.

W listopadzie 1945 r. powrócił do kraju. Ukończył Wyższą Szkołę Handlu Morskiego w Sopocie, a następnie pracował w Narodowym Banku Polskim w Białymstoku na stanowisku naczelnika wydziału kredytów, aż do przejścia na emeryturę. Ukończył również Szkołę Główną Planowania i Statystyki w Warszawie.

Jest aktywnym działaczem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację oraz Związku Inwalidów Wojennych.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną został uhonorowany: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Partyzanckim, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Odznaką Grunwaldu, Odznaką Zasłużonego Białostoczczyźnie.

Mieszka w Białymstoku. Nr archiwum Gross-Rosen 5.3.2.

Janusz PĘKAŁA
Pawiak, Gross-Rosen nr 12243,
Leitmeritz nr 87507

Janusz Pękała urodził się 20 czerwca 1928 r. w Warszawie. Mając 16 lat został żołnierzem konspiracyjnym 5 Pułku Ułanów Armii Krajowej Oddziału "Borka" w Warszawie.

Był aresztowany 3 maja 1944 r. podczas rzucania granatów łzawiących w kinie "Tęcza" i w lokalu gastronomicznym przy ul. Zajęczka na Żoliborzu i przewieziony do komisariatu na ul. Bonifraterskiej do dyspozycji Gestapo w Al. Szucha.

Ostatnim transportem ewakuacyjnym z Pawiaka przewieziono go do Gross-Rosen, gdzie miał nr 12243 i przebywał na bloku 17, 6, 7, pracując w kamieniołomach i na "Weberei". W lutym 1945 r. zostaje ewakuowany do Leitmeritz, gdzie otrzymał nr 87507.

Po wyzwoleniu był leczony w sanatorium przeciwgruźliczym w Otwocku. Następnie wyjechał na Dolny Śląsk, osiedlając się w Świdnicy. Rozpoczął tam pracę zawodową w Zjednoczeniu Kamieniołomów Śląskich. Od 1951 do 1953 r. był przewodniczącym Prezydium MRN w Leśnej k/Lubania. W latach 1953-1956 był wiceprezesa Spółdzielni Pracy Wyrobów Drzewnych w Lubaniu. Na skutek pogorszenia się stanu zdrowia w 1956 r. jako inwalida wojenny rozpoczął pracę na stanowisku prezesa Oddziału ZBoWiD w Świdnicy. W Związku Inwalidów Wojennych przez szereg lat był członkiem Zarządu. Jest działaczem w środowisku b. więźniów Gross-Rosen. Bierze udział w pracach społecznych związanych z upamiętnieniem miejsc kaźni b. obozu Gross-Rosen w Rogoźnicy.

Został uhonorowany: Krzyżem Partyzanckim, Medalem za Warszawę, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Odznaką Grunwaldzką, Odznaką XV-lecia Wyzwolenia Polskiego Śląska.

Zamieszkuje w Świdnicy. Nr archiwum Gross-Rosen 5.45.4.

Seweryn PIANOWSKI

Pruszków, Gross-Rosen nr 59760-
-Gross-Koeschen, Buchenwald nr 132300
-Ohrdruf.

Zmarł w transporcie ewakuacyjnym
w kwietniu 1945 roku.

Seweryn Pianowski urodził się 1 sierpnia 1920 roku w Nasielsku. Był uczniem gimnazjum i harcerzem drużyny szkolnej. Dależe studia przerwała wojna. W okupację rozpoczęły się aresztowania inteligencji. Wśród aresztowanych znalazł się brat Seweryna, Kazimierz Pianowski - magister farmacji zatrudniony w miejscowej aptece. Początkowo więziony był w fortach Pomiechówka, a później przesłano go do Mauthausen. W obawie przed dalszymi represjami i aresztowaniem Seweryn Pianowski uciekł do Generalnej Gubernii i ukrywał się w Warszawie. Pracował dorywczo i utrzymywał kontakt konspiracyjny w oddziałach Szarych Szeregów i Armii Krajowej.

W połowie września 1944 roku ukrywał się we Włochach koło Warszawy, lecz tu nastąpiła deportacja mieszkańców. 16 września zabrany o świcie z mieszkania w grupie kilkuset osobowej dostarczony został pod konwojem do obozu przejściowego dla powstańczej Warszawy w Pruszkowie, a 18 września transport przybył do Gross-Rosen. Został więźniem numer 59760. Po okresie kwarantanny na bloku 9 pracował ciężko nosząc kamienie pod fundamenty baraków dla nowego obozu "oświęcimskiego". W listopadzie selekcyjonowano więźniów na wyjazd do komand zewnętrznych, podał się za ślusarza i wyjechał do komando Gross-Koeschen. W lutym 1945 roku komando zostało zlikwidowane, a więźniów ewakuowano. Podróż w trudnych warunkach trwała kilka dni. Gdy 24 lutego przybył transport do Buchenwaldu, znaczna część więźniów pozostała martwa w wagonach. Seweryn Pianowski wytrzymał i teraz otrzymał numer 132300. 16 marca skierowano go do pracy w komando Ohrdruf.

W kwietniu 1945 roku nastąpiła wstępna ewakuacja więźniów. Taj ewakuacji Seweryn Pianowski nie wytrzymał i zmarł lub został zastrzelony, gdyż nie dotarł do następnego obozu docelowego.

Jego brat Kazimierz wieloletni więzień Mauthausen doczekał wyzwolenia, lecz w podróży do rodzinnego domu zmarł w Warszawie w końcu czerwca 1945 roku. Do Nasielska ostatnie 60 kilometrów trasy przebył w trumnie. Jest pochowany na miejscowym cmentarzu. Numer archiwum Gross-Rosen 1.8.46.7.

Tadeusz PIÓRKOWSKI
Warszawa-Pawiak,
Gross-Rosen nr 12099,
Leitmeritz nr 88153

Tadeusz Piórkowski urodził się 12 lipca 1919 roku w Warszawie. Po ukończeniu gimnazjum im. W. Górskiego wstąpił do liceum budowlanego, lecz dopiero w 1948 roku otrzymał uprawnienia budowlane.

Brał udział w wojnie obronnej 1939 roku z 36 p.p., z którym przeszedł szlak bojowy do rejonu Brześć, Kobryń w grupie ochotników przysposobienia wojskowego. Uniknął niewoli i powrócił do Warszawy. W 1941 roku ukończył Szkołę Budowlaną i tam nawiązał kontakt z konspiracyjną grupą Armii Krajowej. Brał udział w organizowaniu akcji "małego sabotażu". Jednak 12 lipca 1944 roku został uwięziony przez Gestapo w Alei Szucho i na Pawiaku. 30 lipca ostatnim transportem ewakuacyjnym skierowany do Gross-Rosen i tam otrzymał nr więźnia 12099. Pracował na kommando "Weberei" do czasu likwidacji obozu. W lutym 1945 roku wywieziony do Leitmeritz i już jako więzień nr 88153 doczekał wolności 8 maja 1945 roku.

Pierwsze lata w kraju rozpoczął pracę zawodową w Biurze Odbudowy Portów w Gdańsku. W 1950 roku powrócił do Warszawy i jako kierownik budowy z ramienia Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego pracował w budownictwie. Rozbudowa Zakładów im. M. Nowotki, Budowa Huty Warszawa, Zakłady Radiowe T-1 - to główne budowy w Warszawie, a Budowa Przędzalni w Zambrowie, odbudowa Starówki w Lublinie, Budowa Dzielnicy Przemysłowej w Ciechanowie, Budowa Zakładów Meblarskich w Ostrowi Mazowieckiej - oto obiekty na których pracował do 1977 roku, w którym przeszedł na emeryturę z I grupą inwalidy wojennego.

Za pracę zawodową otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi i Odznakę Przewodnika Pracy Socjalistycznej.

W środowisku byłych więźniów politycznych Gross-Rosen w Warszawie, przez wiele lat pracował w Komisji Historycznej i przy organizacji Archiwum Gross-Rosen.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.16.11.

Stefan PLUSKOTA
Warszawa-Pawiaak,
Gross-Rosen nr 12470,
Dora nr 113478 - Mittelbau-
Osterrode

Stefan Pluskota urodził się 13 czerwca 1915 roku w Złoczewskiej Wsi. Będąc w służbie czynnej w 84 p. Strzelców Polesskich w Pińsku brał udział w wojnie obronnej 1939 roku przy obsłudze ciężkich karabinów maszynowych jako celowniczy. Walczył w rejonie Częstochowy, Łodzi wycofując się na koncentrację w rejon Chełma Lubelskiego. Wzięty do niewoli był internowany w obozie jeńców w Kielcach skąd uciekł i powrócił do Warszawy.

Podczas okupacji pod pseudonimem "Spokojny" pracował w zwiazdnie Armii Krajowej. Organizował przerzuty w rejon białostockiej partyzantki. Aresztowany w czerwcu 1944 roku z ulicy po wstępnych badaniach w Alei Szucha przebywał na Pawiaaku. Ostatnia transportem 30 lipca 1944 roku skierowany do Gross-Rosen. Otrzymał nr 12470. Przez pewien okres przebywał w szpitalu obozowym. Po wypisaniu z rewiru umieszczono go na bloku 2 i pracował w komando porządkowym. W lutym 1945 roku podczas ewakuacji obozu wywieziono go do Dory-Mittelbau. Tam został więźniem nr 113478. Dnia 28 lutego przekazany do pracy w komando Osterrode a 18 marca tegoż roku uciekł z tego komanda. Ukrywał się do czasu spotkania z wojskami amerykańskimi.

Po powrocie do Warszawy rozpoczął pracę w przedsiębiorstwie wydobywczym kruszywa jako starszy marynarz żeglugi wiślanej. Od 1948 roku przeszedł do pracy przy organizacji Domu Dziecka w Śródmieściu Warszawy. Po pięcioletnim okresie rozpoczął pracę w Państwowym Przedsiębiorstwie Budowlanym "Elektromontaż", gdzie pracował do emerytury.

Jest członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację i Związku Inwalidów Wojennych. Czynnie uczestniczy w inicjatywach podejmowanych przez środowisko warszawskie byłych więźniów Gross-Rosen. Za udział w wojnie obronnej 1939 roku odznaczony pamiątkowym medalem, a za pracę zawodową wyróżniony odznaką Przdownika Socjalistycznej Pracy.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr akt archiwum Gross-Rosen 5.1.16.22.

Marian PŁYWACZYK
Ostrów, Rawicz, Grosse-Rosen
nr 63292 - Gassen, Buchenwald
nr 134876 - Thekla

Marian Pływaczyk urodził się 8 sierpnia 1908 r. w Sobótce. W 1942 r. został aresztowany i przetransportowany do więzienia w Ostrowie Wlkp. Po rozprawie sądowej w lutym 1942 r. został przewieziony do więzienia w Rawiczu, gdzie przebywał 18 miesięcy.

W sierpniu 1943 r. przewieziony został do Grosse-Rosen i tam jako więzień nr 63292 przebywał na bloku 6. W 1944 r. przewieziono go do komanda w Gassen. W lutym 1945 r. przetransportowany z całym komandem do Buchenwaldu, na komando Thekla, koło Lipska, gdzie otrzymał nr 134876.

Po ewakuacji komanda Thekla został oswobodzony w maju 1945 r. przez Armię Radziecką. Po powrocie do Ostrowia Wlkp. przebywał na leczeniu w szpitalu i w sanatorium.

Od września 1946 r. rozpoczął pracę zawodową, prowadząc samodzielnie zakład krawiecki. W 1947 r. założył Rzemieślniczą Spółdzielnię Zaopatrzenia, Zbytu i Usług w Ostrowie Wlkp. Pracował także społecznie w Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska", w Ochotniczej Straży Pożarnej i w Kółku Rolniczym w Sobótce.

Jest członkiem Związku Inwalidów Wojennych i Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Z okazji miesiąca pamięci narodowej odbył w miejscowej szkole kilka spotkań z młodzieżą.

Skiadał zeznania w Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Warszawie w sprawie procesu komendanta obozu Waltera Knopa.

Odznaczony Odznaką Grunwaldu.

Zamieszkuje w Sobótce. Nr archiwum Grosse-Rosen 5.13.6.

Zdzisław RAŁŁ
Warszawa-Pawiak, Gross-Rosen
nr 2930 - Landeshut

Zdzisław Rałł urodził się 2 stycznia 1926 r. w Warszawie. Od początku okupacji brał udział w akcjach zbierania i konserwacji broni organizowanych przez patriotyczną młodzież na terenie Otwocka. W 1942 r. został zaprzysiężony pod pseudonimem "Żuraw", jako żołnierz zgrupowania "KB" na terenie Otwocka.

12 czerwca 1944 r. na skutek donosu był aresztowany przez "Sipo" i uwięziony na Pawiaku. Po śledztwie, dotkliwie pobity, mimo braku dowodów, wysłany w dniu 4 lipca tegoż roku wraz z bratem transportem do Gross-Rosen. Tam otrzymał nr 2930. Po krótkim pobycie, dnia 16 lipca został skierowany do komanda Landeshut, gdzie był zatrudniony w fabryce łożysk. Ciężko chory dostał się do rewiru, w którym przebywał od połowy marca, do wyzwolenia w maju 1945 r.

W lutym 1945 r. był więźniem karnej kompanii, która oznaczona masakra.

W lipcu 1945 r. powrócił do Otwocka i po dalszym długotrwałym leczeniu i kuracjach rozpoczął pracę w Głównym Szpitalu Klinicznym Wojska Polskiego w Otwocku, równocześnie dalej się lecząc. Od lipca 1947 r. do przejścia na emeryturę pracował na różnych stanowiskach w Komitecie ds. Radia i Telewizji "Polskie Radio i Telewizja".

Jest działaczem społecznym Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, w którym pełnił szereg funkcji w zarządach terenowych i zakładowych. Od szeregu lat jest członkiem Komisji Historycznej środowiska warszawskiego b. Więźniów Gross-Rosen i członkiem Zespołu Redakcyjnego wydawnictwa pt.: "Przeżyliśmy Gross-Rosen".

Za działalność niepodległościową, zawodową i społeczną otrzymał odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Brązowy Krzyż Zasługi, Krzyż Partyzancki, Medal Zwycięstwa i Wolności, Medal za Warszawę, Odznakę Grunwaldu, Odznakę Sympulku.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.17.3.

Jerzy SANDECKI
Pruszków, Gross-Rosen
nr 59220, Leitmeritz

Jerzy Sandecki urodził się 29 maja 1909 roku w Trojanach /ZSRR/. Brał udział w Batalionach Ochotniczej Obrony Wareszawy w 1939 roku. W okupację przystąpił do ruchu oporu organizując kolportaż prasy konspiracyjnej. Brał udział w powstaniu warszawskim jako żołnierz Armii Krajowej na Żoliborzu. Ranny w drugim dniu powstania na Wawrzyszewie. We wrześniu 1944 roku przy ewakuacji ludności Bielan odtransportowany do obozu przejściowego w Pruszkowie, skąd 17 września 1944 roku wyjechał transportem do Gross-Rosen. W dniu 18 września otrzymał nr 59220 i umieszczony był na bloku 9. W końcu października przeniesiony został na blok 3 i wszedł w skład obozowej orkiestry na akordeonie i instrumentach perkusyjnych. W lutym 1945 roku w transporcie ewakuacyjnym wywieziony do obozu koncentracyjnego w Leitmeritz.

Brał udział w organizowanej szopce grossroseńskiej w grudniu 1944 roku w okresie Świąta Bożego Narodzenia. Nadal był członkiem orkiestry i pracował niewolniczo na różnych robotach budowlanych. Oswobodzony w dniu 8 maja 1945 roku na terenach Czechosłowacji.

W drodze do kraju dotarł do Budapesztu, gdzie był internowany przez kilkadziesiąt dni, skąd specjalnym pociągiem powrócił do kraju.

W Warszawie, po wyleczeniu się częściowym rozpoczął pracę zawodową w sekcji rozrywkowej muzyków, a później przez 25 lat do emerytury w Teatrze Lalkowym "Baj", w charakterze chórmistrza-akompaniatora. Równocześnie jako działacz społeczny był członkiem Prezydium Rady Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników Kultury.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i aktywność społeczną posiada wyróżnienia i dyplomy. Posiada odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi, Medal Zwycięstwa i Wolności, Medal X-lecia Polski Ludowej, Odznakę Zasłużonego Działacza Kultury i Złotą Odznakę Zasłużonego Działacza Związków Zawodowych. Członek Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, oraz związany ze środowiskiem byłych więźniów Gross-Rosen w Warszawie.

Zamieszkuje w Warszawie nr archiwum Gross-Rosen 5.1.18.11.

Zygmunt SITKO
Pruszków, Grosse-Rosen
nr 59724 - Grölich

Zygmunt Sitko urodził się 8 lipca 1904 roku w Zwierciu. Żołnierz kampanii wrześniowej 1939 roku. Jednostka piechoty została rozbita pod Stoczkiem. Uniknął niewoli i wrócił do Warszawy.

W czasie okupacji hitlerowskiej początkowo pracował dorywczo i sezonowo, później rozpoczął pracę w Zakładach Gerlacha na Woli w charakterze elektromechanika. Tam też nawiązał kontakt z ruchem oporu i uczestniczył w sabotażu fabrycznym, powodując częste awarie.

W dniu 16 września 1944 roku wraz z synem został zabrany z domu i deportowany do obozu przejściowego w Pruszkowie. Transportem powstańców warszawskich w dniu 18 września 1944 roku przybył do Grosse-Rosen. Jako więzień nr 59724 przebywał na bloku 9 i 11, a w październiku tegoż roku wysłany został do pracy w komando Grölich. Tam doczekał wolności w maju 1945 roku.

Pod koniec maja powrócił do Warszawy ciężko chory, pracował z przerwami, a po dojściu do zdrowia i sił przez kilka lat, do czasu przejścia na rentę inwalidzką w 1960 roku, był komendantem ochrony przeciwpożarowej na lotnisku Polskich Linii Lotniczych LOT na Okęciu.

Zmarł 9 czerwca 1964 roku i pochowany został w grobie rodzinnym w Zwierciu. Nr archiwum Grosse-Rosen 5.14.27.

Stefan SKOCZYLAS
w obozie Konrad POLAN
Pawlak, Gross-Rosen nr 12046
- Brieg Pampitz, Dora,
Mittelbau nr 118331 - Harzungen
- zmarł w obozie

Stefan Skoczylas /występujący w czasie okupacji pod pseudonimem "Piotr Konar", "Konrad Polan"/ urodził się w Turowoli, w powiecie lubelskim, dnia 24 marca 1918 r. Był szóstym z kolei dzieckiem, wśród dziewięciorga rodzeństwa. W 1932 r. ukończył szkołę powszechną w Puchaczowie i zdał egzamin do Państwowego Gimnazjum im. Hetmana Jana Zamojskiego w Lublinie. Już w latach szkolnych wyróżniał się zdolnościami, ambicją i społecznym zaangażowaniem. W 1937 r. uzyskał maturę i wstąpił na Wydział Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie. W tym czasie podjął pracę instruktora kół Związku Młodzieży Wiejskiej "Siew". Praca ta była dla niego nie tylko źródłem utrzymania, lecz dawała mu także możliwość społecznego działania.

Wojna i klęska wrześniowa w 1939 r. tylko na krótki czas przerwała pracę Skoczylasa. W październiku 1939 roku (organizował) Ruchu Oporu. W tym celu jeździł po całej lubelszczyźnie do dawnych kół "Wici" i "Siewu". Wkrótce zdołał skupić liczne grono oddanych sprawie działaczy. Wtedy przystąpił do wydawania tajnej gazetki "Biuletyn Polski". Na początku 1940 r. wraz z Heleną Brodowską przystępują do wydawania piśmienia nielegalnego pt. "Biuletyn Oświatowy". Zajmowało się ono propagowaniem samokształcenia młodzieży wiejskiej. Jednocześnie stworzył organizację wojskową - Bojowa Organizacja Narodu Polskiego. Organizacja ta wykonała cztery akcje zbrojne. Jedną z nich była akcja na Urząd Gminny w Samokleskach, przeprowadzona wiosną 1940 r. Organizacja ta przestała istnieć jesienią 1941 r. na skutek aresztowań jej członków przez Gestapo. Kilku z nich zmarło w czasie przesłuchowań, 27 stracono w dniu 12 kwietnia 1942 roku w publicznej egzekucji w Jabłonie. Nieliczni pozostali członkowie BONP walczyli później w Batalionach Chłopskich.

Stefan Skoczylas, zagrożony aresztowaniem, opuścił Lublin i udał się do Warszawy, a następnie na Podlasie. 1 maja 1942 r. rozkazem Komendy Głównej Batalionów Chłopskich został

mianowany komendantem Podokręgu IV A Podlasie. Ta nominacja była wyrazem uznania dla jego wielomiesięcznej pracy konspiracyjnej na Podlasiu, której owocem był m. in. znaczny wzrost liczebny szeregów BCh, liczącej ponad 10 tysięcy żołnierzy w tym podokręgu.

W marcu 1944 r. zorganizował oddział leśny, a przy nim szkołę podchorążych. W tym czasie nawiązał kontakt ze zgrupowaniem partyzanckim "Jeszcze Polaka nie zginęła". Dzięki temu nowy oddział otrzymał materiały wybuchowe pozwalające na prowadzenie akcji kolejowych. Był także działaczem oświatowym wielkiej miary. Zorganizował jedyną w kraju wiejską konspiracyjną Spółdzielnię Wydawniczą "Płomienie", wydającą broszury polityczne, skrypty dla studiujących na Wolnej Wszechnicy Polskiej oraz periodyki pt. "Idzie Wolność" i RAPP.

5 czerwca 1944 r. został aresztowany pod nazwiskiem Konrad Polana, uwięziony na Pawiaku, a następnie wywieziony do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 12046. Umieszczony w podobozie w Brzegu, był jednym z organizatorów zbiorowej ucieczki. Ujęty, wysłany został do karnej kompanii w Gross-Rosen. Ewakuowany do Mittelbau otrzymał nr 118331. Ostatnia wiadomość o nim pochodzi z podobozu w Harzungen, gdzie 18 marca 1945 r. przebywał w rewirze.

Zginął, prawdopodobnie zastrzelony przez ss-masów w czasie ewakuacji tego podobozu.

Nr archiwum Gross-Rosen 1.8.18.14.

Stefan STAŃSKI

Inowrocław, Poznań-Fort VII, Żabikowo, Gross-Rosen nr 34981-Reichenau

Stefan Stański urodził się 14 czerwca 1908 roku w Lublinie. Po ukończeniu gimnazjum, w 1935 roku został absolwentem Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Poznaniu - otrzymując dyplom technik-elektryk. W tymże roku rozpoczął pracę w Państwowych Zakładach Tele i Radiotechnicznych w Warszawie na stanowisku kierownika montażu teletechnicznych.

We wrześniu 1939 roku w stopniu podporucznika Korpusu Broni Pancernych otrzymał przydział mobilizacyjny do Ministerstwa Spraw Wojskowych z poleceniem kierowania montażu łączności dla Sztabu Generalnego.

Po zakończeniu działań wojennych w kwietniu 1940 roku wezwany był do podjęcia pracy w Zakładach Tele i Radiotechnicznych pod zarządem niemieckim. Tam też nawiązał kontakt z Ruchem Oporu. Pod pseudonimem "Taran" otrzymuje przydział konspiracyjny do VI Batalionu Zmechanizowanego Związku Walki Zbrojnej na Grochowie.

Wykorzystując jego znajomość języka niemieckiego i wykształcenie wysłany zostaje na teren Rzeszy do Inowrocławia dla nadzoru montażu łącznicy telefonicznej dla poczty niemieckiej. Nawiązał też kontakt z działającą na tym terenie organizacją pod kryptonimem Polski Związek Powstańczy. Przyjmuje pseudonim "Łoś" i organizuje grupę dywersyjną mającą za zadanie unieruchomienie łączności i zabezpieczenie urządzeń przed zniszczeniem przez okupanta w przypadku odwrotu wojsk niemieckich. W 1943 roku Gestapo wykrywa działalność PZP, aresztuje komendanta, a znając całą siatkę organizacyjną następują dalsze aresztowania. Dnia 8 listopada 1943 roku zostaje aresztowany również inż. Stefan Stański.

Po ciężkim śledztwie umieszczony zostaje w Forcie VII w Poznaniu, a następnie przeniesiony do obozu w Żabikowie. 19 maja 1944 roku przetransportowany go do Gross-Rosen. Otrzymał numer 34981. Wkrótce wysłano go do komando Reichenau w Sudetach i tam został wyzwolony 8 maja 1945 roku.

Już w końcu maja dotarł do Warszawy. Jeszcze chory podejmuje pracę w Państwowych Zakładach Tele i Radiotechnicznych na

stanowisku kierownika montażu technicznych central telefonicznych. Buduje pierwsze centrale dla potrzeb kraju i stolicy. W zakresie łączności współpracuje z resortem Ministerstwa Spraw Wojskowych, Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, Komitetem Centralnym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej itd. Ostatnio był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Montażowym Urządzeń Teletechnicznych "Telmot" w Warszawie na stanowisku kierownika Działu Kontroli Technicznej. Zgłosił wiele wniosków racjonalizatorskich.

Był też aktywnym działaczem społecznym. Przez wiele lat był oficerem kontroli ruchu drogowego w Ochotniczej Rezerwie Milicji Obywatelskiej, był działaczem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, utrzymywał stałą więź koleżeńską z warszawskim środowiskiem byłych więźniów Gross-Rosen od jego założenia w 1956 roku.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową dla odbudowy i rozwoju sieci łączności telefonicznych oraz za aktywność społeczną został uhonorowany; Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Odznaką Grunwaldu, Brązowym Medalem za Zasługi Dla Obronności Kraju, Odznaką Tysiąclecia Państwa Polskiego, Złotą Odznaką Zasłużony Pracownik Łączności.

Zmarł w Warszawie dnia 29 czerwca 1984 roku. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.18.8.

Lech STRUSIŃSKI

Hyrów, Tarnów, Auschwitz
nr 103275, Gross-Rosen
nr 86732 - Reichenau

Lech Strusiński urodził się 3 grudnia 1926 roku w Krakowie. Tam też uczęszczał do szkoły podstawowej im. T. Kościuszki gdy rozpoczęła się wojna. Będąc harcerzem uczestniczył w ruchu oporu "Szare Szeregi". W zakonspirowanej harcówce na terenie niemieckich koszarów odbywały się spotkania, gromadzenie broni i przysposobienie wojskowe. Po zdradzie przez konfidenta "Mądrala" cała grupa została rozstrzelona w 1941 roku. Z rozkazu Armii Krajowej wykonano wyrok na konfidencie. Lech Strusiński był poszukiwany przez Gestapo i w 1942 roku został aresztowany podczas przeprowadzania Żydów z getta krakowskiego na teren Węgier. Zatrzymany na stacji kolejowej w Stryju. Przewieziony do Gestapo w Hyrowie, a po trzech miesiącach śledztwa przesłany do więzienia w Tarnowie.

W lutym 1943 roku przewieziony zostaje do Auschwitz-Birkenau i tutaj jako więzień nr 103275, ciężko chory przebywał na bloku 20. Tam dzięki staraniom d-re Stanisława Kłodzińskiego nabiera sił, a nawet pomaga lekarzowi rewiru w organizacji i dostarczaniu leków dla chorych współwięźniów.

W październiku 1944 roku wysłano go z transportem do Gross-Rosen, otrzymał numer 86732, a wkrótce 11 listopada tegoż roku odtransportowany zostaje do filii Reichenau w Sudetach.

Wyzwolony w maju 1945 roku, ciężko chory wraca do Krakowa z gruźlicą płuc. Po dłuższym leczeniu rozpoczyna pracę zawodową będąc kierowcą samochodowym w Samopomocy Chłopskiej, później w firmie "Flisak", a następnie w Okręgowej Radzie Związków Zawodowych. Od 1950 roku pracuje w Państwowym Przedsiębiorstwie "Elektromontaż", gdzie otrzymuje tytuł przodownika pracy.

Stan jego zdrowia zaczyna się pogarszać. Wysłany zostaje do Danii na leczenie i po udanej resekcji prawego płuca w 1960 roku powraca do Krakowa. W 1962 roku podejmuje dalszą pracę w Spółdzielni "Polgal" i pracuje do czasu przejścia na rentę inwalidzką.

Mimo słabego stanu zdrowia jest czynnym działaczem społecznym, aktywnym członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, pracuje w Komisji Socjalnej Związku Inwalidów Wojennych, jest członkiem Komisji Pojedynczej Frontu Jedności Narodu. Od powrotu do kraju utrzymuje kontakt ze środowiskiem więźniów Gross-Rosen w Warszawie i Lublinie, dużą wagę przykłada do upamiętnienia miejsc martyrologii Polaków.

Posiada wiele dyplomów i odznaczeń między innymi Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski i Srebrną Odznakę na Zasługi dla Ziemi Krakowskiej.

Zmarł 5 sierpnia 1983 roku. Pochowany w Krakowie w Woli Duchackiej.

Nr archiwum Gross-Rosen 5.18.14.

Jerzy SZRAJBER

Łódź - Radogoszcz, Grass-Rosen
Nr 6637 - Asleu

Jerzy Szrajber urodził się 21 grudnia 1915 roku w Łęczycy. Po ukończeniu szkoły mechanicznej Towarzystwa Selezjańskiego w Łodzi rozpoczął pracę w Państwowych Zakładach Lotniczych w Mielcu "W.P.2". W latach szkolnych należał do Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych - "OMTUR" na terenie Łodzi, w organizacji był czynny. W Mielcu pracował krótko, bo już 1 września 1939 roku rozpoczęły się naloty nieprzyjacielskie na Zakłady Lotnicze. Na skutek zbombardowania sieci wodociągowej i elektrycznej pracę w zakładach przerwano, a rozpoczęte demontaż maszyn i urządzeń. 5 września wstąpił do ochotniczej grupy samoobrony dowodzonej przez perucznika Ogięła, która przechwyciła m. in. trzech zrzutków spadających dywersantów w pelakich mundurach oficerskich, mówiących biegle po polsku. Odstawiono ich do starostwa na dalsze badania. 8 września 1939 roku oddział ewakuowano do Kolbuszowej. Tam jednak jednostka wojskowa odmówiła przyjęcia ochotników, z uwagi na brak wyposażenia i poleciła skierować się do Lublina. W okolicach Biłgoraja w nocy z 9 na 10 września pomagali saperom wysadzić most na rzece Biała Ładna. Gdy dotarli do Lublina miasto było już częściowo zbombardowane, a władze ewakuowane. Postanowiono wtedy skierować się do Warszawy. Jednak 15 września grupa została ujęta przez wojska niemieckie i uwięziona początkowo w Puławach a następnie przewieziona do obozu jeńców wojennych w Radomiu. Tam udało mu się zbiec w listopadzie i powrócić do Łodzi.

W czasie okupacji pracował w firmach niemieckich jako robotnik. Pracując w Poznaniu u Cegielskiego, podejrzany został o działalność agitacyjną w kontaktach z jeńcami narodowości rosyjskiej i angielskiej - skazany został na trzy miesiące pobytu w karnym obozie na "Dolnej Wildzie". Po pracy w fabryce musieli pracować dodatkowo przy rozładunku wagonów z węglem. Dopiero o godzinie 22.00 wracali z pracy, aby następnego dnia od 6.00 rano rozpocząć znów wyjazd do fabryki. Żyjąc w takich warunkach zachorował i skierowano go do szpitala w Łęczycy. Tam operowano mu przepuklinę. Ze szpitala ponownie zostaje skierowany do pracy i choć mieszkał już prywatnie, był przez Gestapo śledzony w zakładzie i na mieście. 3 września 1943 roku uprzedzony, że w domu czeka na niego żandarmeria - wyjechał do Podębic i ukrył

się u narzeczonej. 2 lutego 1944 roku zrobiono obławę i tylko w bieliźnie i boso zdołał umknąć z mieszkania do lasu. Wyjechał wtedy do Łodzi, jednak 8 kwietnia 1944 roku został ujęty i po trzech dniach okrutnego śledztwa, przewieziony został do więzienia w Radogoszczy. Trzy miesiące oczekiwał na dalszy los.

20 lipca 1944 roku - transportem 80-osobowym przybył do Gross-Resen. Otrzymał numer 6637 i umieszczono go w bloku nr 10. Po miesięcznym pobycie - około 20 sierpnia wyjechał w grupie około 120 więźniów na komandę Aslau. Ciężko chorował. Podczas ewakuacji komanda w lutym 1945 roku z grupą 17-osobową /chorych na gruźlicę/ pozostał w obozie, bez opieki i żywności.

Wyzwolenie nastąpiło 17 lutego 1945 roku przez wojska radzieckie.

Ciężko chory powrócił do domu. Już w maju 1945 roku rozpoczął pracę zawodową w Zarządzie Miasta Poddębice. W październiku 1946 roku przeniósł się do Łodzi i pracował w Łódzkim Zjednoczeniu Maszyn Rolniczych. W 1948 roku przeniesiony do pracy w Widzewskiej Fabryce Maszyn Włókienniczych, "Witama" na stanowiska kontrolera technicznego. Od 1951 roku pracował w Łódzkiej Fabryce Maszyn Jedwabniczych "Majed" na stanowisku starszego kontrolera technicznego - jednak z powodu pogarszającego się stanu zdrowia w 1958 roku otrzymał II grupę inwalidzką i przeszedł na rentę.

Od wyzwolenia działał społecznie. Wyjeżdżał na niedzielne akcje pomocy rolnikom - przeprowadzając remonty maszyn rolniczych. Jest aktywnym członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację - pracował w Komisji Propagandowej i Weryfikacyjnej w kole terenowym Łódź-Bałuty.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Medal Zwycięstwa i Wolności.

Zamieszkuje w Łodzi. Nr archiwum Gross-Resen 5.24.6.

Jerzy SZYMAŃSKI
Pawlak, Grosse-Rosen nr 11813
- Hartmansdorf-Reichenau

Jerzy Szymański urodził się 7 października 1900 r. w Warszawie. W 1924 r. ukończył Wydział Budowy Maszyn, Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda, a następnie w 1927 r. otrzymał dyplom inżyniera mechanika Instytutu Elektrotechniki i Mechaniki Stosowanej przy Wydziale Nauk Uniwersytetu w Tuluzie we Francji. W dniu 26 listopada 1965 r. otrzymał stopień doktora nauk technicznych Wydziału Mechaniczno-Technologicznego Politechniki Śląskiej.

W okresie okupacji hitlerowskiej nie podjął żadnej pracy, która mogłaby w najaniejszej mierze służyć znieprawionemu wrogowi. Aby utrzymać się przy życiu prowadził warsztat w Warszawie, przy ul. Świętojerskiej 5, będący jednocześnie punktem służącym do przekazywania elementów uzbrojenia przeznaczonych dla grupy "Mechanik" RPPS, z którą współpracował. Działał również na rzecz grupy "Pobudka" zwłaszcza przy organizowaniu bazy szkoleniowej mechaników lotniczych. Na skutek donosu w dniu 15 lipca 1944 r. został aresztowany przez Gestapo we Włochach k/Warszawy i przewieziony na badania w Alei Szucha. Był więziony na Pawlaku, skąd ostatnim transportem ewakuacyjnym w dniu 30 lipca 1944 r. został przewieziony do Grosse-Rosen, gdzie otrzymał nr 11813. Wkrótce został skierowany do komando Hartmansdorf, a następnie jako specjalista wywieziony do komando w Reichenau. Był tam współorganizatorem obozowego ruchu oporu, który po wyzwoleniu w maju 1945 r. uległ reorganizacji, w wyniku której utworzono Międzynarodowy Oddział Partyzantów okręgu Jablonec n/N. Był dowódcą polskiego oddziału i równocześnie tłumaczem przy sztabie.

27 maja 1945 r. powrócił do kraju. Przez 21 lat pracował w przemyśle maszynowym na odpowiedzialnych stanowiskach. Był dyrektorem naczelnym Zjednoczenia Przemysłu Maszynowego, Biura Sprzedaży Aparatury Przemysłowej w Gliwicach, doradcą technicznym w Wodzisławskich Zakładach Przemysłu Terenowego, przewodniczącym Komisji Pomp i Silników Wodnych, oraz Podkomisji Prze-

nośników do Cieczы i Gazów w Polskim Komitecie Normalizacyjnym w Warszawie. Jednocześnie przez okres 22 lat, do czasu przejścia na emeryturę w 1972 r., pracował w szkolnictwie wyższym. Był organizatorem Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Katowicach i jej pierwszym protektorem, a po połączeniu z Politechniką Śląską prorektorem Studium Wieczorowego Politechniki Śląskiej i kierownikiem Oddziału Mechanicznego-Technologicznego Politechniki Śląskiej na Studium dla pracujących w Katowicach. Jest autorem wielu prac naukowych i skryptów. Prowadził wykłady dla studentów Wydziału Hydromechaniki, Maszyn Wodnych i Mechaniki Ogólnej. Był rzeczoznawcą do spraw eksportu Polskiej Izby Handlu Zagranicznego.

Był działaczem politycznym i społecznym, przez szereg lat członkiem Miejskiego Komitetu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej - w Komisji Oświaty i Nauki w Gliwicach i Katowicach, delegatem na III Zjazd PZPR w Warszawie w 1959 r., przez szereg lat członkiem Komisji Komunalnej i Bytowej przy Prezydium Rady Narodowej w Katowicach, działaczem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Mechaników Polskich i zasłużonym seniorem tego stowarzyszenia o długoletnim stażu, sięgającym czasów przedwojennych. Pełnił funkcję przewodniczącego Sądu Koleżeń-skiego SIMP w Katowicach. Był organizatorem placówki NOT w Gliwicach i członkiem jej Zarządu, aktywnym członkiem środowiska b. więźniów Gross-Rosen w Warszawie i Lublinie.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną uhonorowany został: Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem X-lecia PRL, Odznaką 1000-lecia PP, Złotą Odznaką "Zasłużony dla Rozwoju Województwa Katowickiego", Honorową Odznaką XXX-lecia PPR, Złotą Odznaką Politechniki Śląskiej, Medalem 25-lecia Politechniki Śląskiej, Złotą Odznaką NOT, Złotą Odznaką SIMP. Ponadto otrzymał nagrodę III-go stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego za szczególne osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej i organizacji procesu nauczania oraz za prace związane z kształceniem młodej kadry naukowej. Otrzymał również szereg dyplomów, nagród, wyróżnień.

Zmarł w Katowicach. Nr archiwum Gross-Rosen 5.14.20.

Tadeusz ŚREDNIAWSKI
Kraków-Montelupich, Auschwitz
nr 168083 - Bauleitung, Gross-
Rosen nr 75062, Flossenburg
nr 88400 - Leitmeritz

Tadeusz Średniawski urodził się 2 stycznia 1911 roku w Krakowie. Został aresztowany w Krakowie w dniu 5 listopada 1943 r., a następnie transportem z więzienia przy ul. Montelupich w dniu 14 grudnia 1943 r. przewieziony do Auschwitz, gdzie otrzymał nr 168083. Przez pewien czas pracował w komandzie Bauleitung. W końcu 1944 r. przekazany do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 75062 i pracował w Bau-Komando. Transportem ewakuacyjnym w lutym 1945 r. przybył do Leitmeritz, gdzie nadano mu numer 88400. W czasie choroby na tyfus plamisty przebywał na Revierze.

Po wyzwoleniu obozu w dniu 9 maja 1945 r. powrócił do kraju. Zamieszkał w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie przez pewien czas był redaktorem tygodnika "Ziemia Gorzowska". Przeniósłszy się do Warszawy przez szereg lat pracował w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Centrali Nasiennej, na stanowisku głównego księgowego, aż do przejścia na emeryturę.

Był członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Warszawie. Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną otrzymał: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi oraz Medal Zwycięstwa i Wolności.

Zmarł dnia 17 listopada 1981 r. i został pochowany w Warszawie.

Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.18.9.

Jerzy TOMASZEWSKI

Szepietowo, Gross-Rosen nr 5243
- Landeshut

Jerzy Tomaszewski urodził się 5 października 1924 roku w Warszawie. W czasie okupacji współdziałał z ruchem oporu, między innymi zajmuje się kolportowaniem prasy konspiracyjnej. W sierpniu 1943 roku zostaje aresztowany w Szepietowie i tam więziony.

Około 10 sierpnia 1943 roku przewieziony zostaje do Gross-Rosen, otrzymuje numer 5243. Prawdopodobnie pierwszym transportem wyjechał do Komanda Landeshut. Tam doczekał wolności dnia 9 maja 1945 roku.

Powrócił do Warszawy. Przez kilka lat pracuje w Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej "RSW Prasa", a w ostatnich latach do przejścia na emeryturę w 1975 roku był pracownikiem Zakładów Energetycznych.

Inwalida wojenny, członek Związku Bojowników o Wolność i Demokrację.

Zmarł w Warszawie 8 października 1979 roku. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.19,13.

Leonard Julian TYLEWSKI
Poznań-Dom Żołnierza, Fort VII,
Żabikowo, Gross-Rosen nr 2119
zmarł w obozie 28 sierpnia
1944 roku

Leonard Julian Tylewski urodził się 13 września 1914 roku w Poznaniu. Ukończył Wyższą Szkołę Ogrodniczą w Poznaniu i mając tytuł ogrodnika dyplomowanego pracował w ogrodach miejskich w Poznaniu, również budował parki dla fabryki "Stomil" w Dębicy.

Podczas służby wojskowej w latach 1936-37 ukończył szkołę podchorążych 25 Dywizji Piechoty w Kaliszu. Brał udział w wojnie obronnej 1939 roku z 29 Pułkiem Strzelców Kaniowskich w Kaliszu. Po kapitulacji jako jeńiec wojenny musiał meldować się każdego tygodnia w niemieckiej policji. Podczas okupacji związany był z ruchem oporu w szeregach Armii Krajowej.

Aresztowany został przez Gestapo 4 lutego 1944 roku w pracy na terenie cmentarza komunalnego w Poznaniu. Po wstępnym śledztwie uwięziono go w Forcie VII i Żabikowie, a po zakończeniu śledztwa 30 czerwca tegoż roku wywieziony został do Gross-Rosen. Tam jako więzień nr 2119 przebywał na bloku 10. Zginął w obozie 28 sierpnia 1944 roku, o czym żonę Czesławę powiadomiło poznańskie Gestapo bez podania okoliczności śmierci. Osierocił dwie córki: dwuletnią Małgorzatę Kazimierę i pięcioletnią Stanisławę Kazimierę, której nie widział, gdyż urodziła się po jego aresztowaniu. Żona Czesława zamieszkuje w Warszawie i utrzymuje kontakt ze środowiskiem warszawskim b. więźniów Gross-Rosen. Nr archiwum Gross-Rosen 1.8.19.5.

Lucjan WARMUS
Zawiercie, Lubliniec, Wrocław
Gross-Rosen nr P-91801 -
Niesky

Lucjan Warmus urodził się 31 marca 1919 r. w Niegowonicach. Podczas okupacji niemieckiej był wysłany na roboty przymusowe w kopalni rudy w Zalegiter, skąd zbiegł po upływie roku. Następnie podjął pracę w prywatnej firmie wiertniczej. Jednocześnie współpracował z ruchem oporu i utrzymywał kontakty z oddziałami partyzanckimi. Kontakty ułatwiał mu fakt prowadzenia robót wiertniczych w różnych miejscowościach.

W październiku 1944 r. z wyroku armii podziemnej został zastrzelony niemiecki agent sołtys w Niegowonicach. Wśród jedenastu zakładników, Gestapo aresztowało również Lucjana Warmusa. Przeszedł ciężkie śledztwo połączone z biciem, zmierzające do wymuszenia zeznań pozwalających na ustalenie sprawcy zastrzelenia sołtysa. Gestapo przekazało zakładników do więzienia w Lublińcu. Po dalszych uciążliwych, a bezskutecznych badaniach, w dniu 12 stycznia 1945 r. został wywieziony do Wrocławia, a następnie wysłany transportem do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr P-91801. Przez kilka dni przebywał na bloku 21, poczem został skierowany do komanda w Niesky. Ewakuacja komanda miała miejsce w końcu marca 1945 r. Będąc już u kresu sił z wyczerpania, w kwietniu 1945 r. został oswobodzony przez oddziały polskiego wojska i armii radzieckiej. Przez pięć tygodni leżał w szpitalu polowym.

W maju 1945 r. powrócił do Niegowonic, będąc jeszcze ciężko chory. W listopadzie 1945 r. podjął pracę w Hucie Milowice, gdzie był zatrudniony przed wojną i pracował tam aż do przejścia na emeryturę w 1979 r.

Zamieszkuje w Sosnowcu. Nr archiwum Gross-Rosen 5.14.35.

Czesław WAWRZYŃCZYK
Tomaszów Maz., Sachsenhausen
nr 28181, Gross-Rosen 338
- Reichenau

Czesław Wawrzyńczyk urodził się 29 marca 1907 r. w Piotrkowie Tryb. W czasie okupacji pracował w Zakładach Sztucznego Jedwabiu w Tomaszowie Maz. Dnia 12 czerwca 1940 r. został aresztowany jako podejrzany o wrogą działalność antyhitlerowską i więziony początkowo w miejscowym Gestapo. 16 lipca 1940 r. w grupie 307 więźniów został wywieziony do obozu Sachsenhausen, gdzie otrzymał nr 28181. W dniu 2 sierpnia tegoż roku został wysłany do Gross-Rosen pierwszym transportem, gdzie otrzymał nr 338. Początkowo pracował w kamieniołomach, a w 1941 r. przy budowie studni obozowej. W 1942 r. został przydzielony do pracy w warsztatach samochodowych "Garagenkolonne" przy obsłudze samochodów transportowych. Na skutek pobicia doznał utraty słuchu, uszkodzenia czaszki. Przeżył tyfus plamisty, flegmonę i jaglicę. W lutym 1945 r. przeniesiony został do komanda Reichenau, a następnie w okolice Karslandu i tam w maju 1945 r. został oswobodzony.

W czerwcu 1945 r. powrócił do kraju. Do 1952 r. pracował we Wrocławskich Zakładach Włókien Sztucznych. Następnie jako specjalista został przeniesiony do Wrocławskich Zakładów Przemysłu Maszyn Leśnictwa. Do 1962 r. pracował w Fabryce Wodociągów im. Komuny Paryskiej. Ze względu na stan zdrowia przeniósł się do Warszawy, gdzie pracował w Zakładach Maszyn i Urządzeń Technologicznych aż do przejścia na emeryturę w 1972 r. Jego działalność obozowa jest utrwalona w książce M. Mołdawy pt. "Gross-Rosen obóz koncentracyjny na Śląsku". Wyd. Polonia rok 1967.

Jako pionier Ziemi Odzyskanych położył duże zasługi dla odbudowy przemysłu włókienniczego; aktywną postawą, organizacją klubów racjonalizatorskich, patentami racjonalizatorskimi, dawał przykład wzorowej pracy i zaangażowania. Posiada wiele dyplomów uznania, podziękowań. W uznaniu zasług został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką Przewodnika Pracy Socjalistycznej.

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.1.21.7.

Konrad Kazimierz WOJTAS
Kraków-Montelupich, Nowy Sącz,
Gross-Rosen nr 1419 - Dyhen-
furth I, Buchenwald nr 8889,
Mauthausen nr 129611

Konrad Wojtas urodził się 25 października 1922 r. w Szalowej, powiat Gorlice. Brał udział w ruchu oporu w zgrupowaniu Konfederacja Narodu i AK w okręgu Limanowa. Jako żołnierz Szarych Szeregów pracował przy produkcji granatów. Był współredaktorem gazetki podziemnej "Biały Orzeł" i studentem tajnych kompletów Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Aresztowany 23 grudnia 1942 r. w Nowym Sączu i więziony w Krakowie na Montelupich, skąd został przesłany do Gross-Rosen. Otrzymał nr 1419. Był wysłany na komando Dyhenfurth I, a następnie został wywieziony do Buchenwaldu nr 8889 i Mauthausen nr 129611, gdzie doczekał wyzwolenia w dniu 5 maja 1945 r.

Po powrocie do kraju kontynuował przerwane naukę i studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Tam też podjął działalność społeczną na rzecz organizowania Polskiego Związku b. Więźniów Politycznych. Był przewodniczącym Sekcji Młodzieżowej Okręgu Kieleckiego. Współpracował z redakcją pisma studenckiego "Bratniak" oraz z tygodnikiem społeczno-literackim "Odrodzenie", gdzie publikował swe wiersze. Za działalność publicystyczną otrzymał I nagrodę Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę pedagogiczną i publicystyczną. Współpracował z pismem "Głos Nauczycielski" i innymi redakcjami czasopism pedagogicznych. W latach 1954-55 był naczelnym redaktorem gazety powiatowej "Wiadomości Świdnickie". Do dnia przejścia na emeryturę pracował jako pedagog na różnych stanowiskach.

Został wyróżniony honorowym tytułem "Zasłużony Nauczyciel PRL". Jest aktywnym działaczem Związku Nauczycielstwa Polskiego. Był radnym szczebla powiatowego i wojewódzkiego, ławnikiem sądu powiatowego. Przez wiele lat był aktywnym działaczem ZBoWiD. Odbył ponad 300 spotkań kombatanckich z młodzieżą szkolną, pracował przy zakładaniu szkolnych izb pamięci narodowej.

Jest działaczem Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej. Za działalność niepodległościową, zawodową i społeczną został uhonorowany: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego. Opublikował w "Głosie Nauczycielskim" i "Głosie Koszalińskim" wspomnienia z Mauthausen pt. "Dni śmiercią pisane".

Zamieszkuje w Darłowie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.17.5.

Obozowy dzień

Krematorium pożerało każdą
ofiara z nienasyconą łapczywością.
On nie był zadowolony
Wciąż głodny zbrodni -
a morze dymu charcze złe
i zaciekle

Słyszę przerażającą muzykę kamieniołomu
a wiatr wtóruje grozie.
Przyglądam się okaleczonym rękom
w rosie mojego oddechu...
I znów w szarym świetle
idą
piątkami, szarzeją i wsiąkają
w mrok granitu
a ja z bólu dławię się własnym krzykiem
i rzucam przekleństwo dla wieku.

Wiersz pisany w obozie przez Konrada Wojtasę nr 1419, który miał już za sobą dwuletni pobyt w obozach i więzieniach Gestapo.

Leszek WOLIŃSKI
Poznań-Fort VII- Żabikowo,
Gross-Rosen nr 63786 - Gassen,
Buchenwald nr 134893 - Thekla

Leszek Woliński urodził się 17 czerwca 1924 r. w Poznaniu. Jako piętnastoletni harcerz brał udział w oddziałach ochotniczych w obronie Warszawy w 1939 r. Od 1940 r. do dnia aresztowania w lipcu 1944 r. brał udział w ruchu oporu w oddziałach Szare Szeregi i Armii Krajowej. Więziony był przez Gestapo na Forcie VII w Poznaniu, a następnie w Żabikowie, skąd we wrześniu 1944 r. został odtransportowany do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 63786. Przebywał na bloku 10. Wkrótce został wywieziony do komanda w Gassen. Po likwidacji komanda w lutym 1945 roku przeżył piekło transportu ewakuacyjnego do Buchenwaldu do komanda Thekla, gdzie otrzymał nr 134893. W dniu 18 kwietnia 1945 r. udało mu się uciec z podpalonego przez hitlerowców baraku.

Po wyzwoleniu był leczony w szpitalu, a następnie do 1946 roku przebywał w sanatorium Sandhofen i w Murnau. W tym okresie zorganizował drużynę harcerską im. Wojsk Polskich gen. Sikorskiego i był jej drużynowym.

W 1946 r. powrócił do kraju, podejmując pracę zawodową związaną z organizacją Zakładów Przemysłu Terenowego na Dolnym Śląsku. Pracował na odpowiedzialnych stanowiskach, od kierownika produkcji w Świdnickich Zakładach do stanowiska naczelnego dyrektora w Legnickich i Milickich Zakładach Przemysłu Terenowego. Przed przejściem na emeryturę w 1980 r. był zatrudniony w Dolnośląskich Zakładach Wytwórczych Aparatury Precyzyjnej "TAEL" w Żabkowicach Śląskich.

Od pierwszych dni po powrocie do kraju pracował społecznie. Był członkiem Zarządu Polskiego Związku b. Więźniów Politycznych i Związku Uczestników Walki Zbrojnej, a po zjednoczeniu, jako aktywny działacz Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, był wiceprezesem koła i członkiem Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej w Wałbrzychu, Jest także przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Związku Inwalidów Wojennych koła miejsko-gminnego w Żabkowicach Śląskich.

Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną został uhonorowany: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Partyzanckim, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Honorową Odznaką Syn Pułku, Złotą Odznaką Zasłużony dla Dolnego Śląska, Srebrną Odznaką za Realizację Czynów Społecznych. Zamieszkuje w Ząbkowicach Śląskich. Nr archiwum Gross-Rosen 5:45.9.

Adam WOŹNIAK
Buchenwald nr 8180, Sachsenhausen nr 36860, Gross-Rosen nr 344, Herebruck, Dachau

Adam Woźniak urodził się dnia 9 kwietnia 1917 r. w Skarżysku. Przed wybuchem wojny w 1939 r. rozpoczął pracę w Fabryce Samochodów Ciężarowych w Starachowicach, w której był zatrudniony do dnia 12 sierpnia 1940 r. W tym dniu został aresztowany pod zarzutem posiadania broni. Po zakończeniu śledztwa został wysłany w 1940 r. do Buchenwaldu, gdzie otrzymał nr 8180 i przebywał na bloku 21a. W styczniu 1941 r. zostaje przesłany do Sachsenhausen - Oranienburg, gdzie otrzymał nr 36860. Po krótkim pobycie, jeszcze w tym samym miesiącu wysłano go do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 344. Był przydzielony na blok 3. Podczas ewakuacji obozu w lutym 1945 r. został skierowany do Herebruck, a stamtąd do Dachau, gdzie został oswobodzony przez wojska amerykańskie w kwietniu 1945 r.

Po dojściu do zdrowia i sprawności fizycznej powrócił do Skarżyska i rozpoczął pracę w Zakładach "Predom Mesko" w Skarżysku. W tym zakładzie pracował do ostatnich dni życia.

Zmarł nagle 15 stycznia 1975 r. Pochowany na cmentarzu w Skarżysku Kamienna. Nr archiwum Gross-Rosen 5.15.1.

Jan Stefan WOŹNIAK

Warszawa - Szucha - Pawiak nr 1315,
Auschwitz nr 31374, Gross-Rosen
nr 2781
Zmarł w obozie 15 października
1942 roku

Jan Stefan Woźniak urodził się 12 grudnia 1908 roku w Elizabeth - USA. Wraz z rodzicami przyjechał do Polski na stałe w 1914 roku. Rodzice powrócili do rodzinnej wsi Dąbrówka w województwie rzeszowskim. Gimnazjum ukończył w Krakowie i jako młody maturzysta rozpoczął służbę w policji. Działanie wojenne 1939 roku przeżył w oblężonej Warszawie w stopniu porucznika.

Zaraz po kapitulacji Warszawy przystąpił do organizującego się Ruchu Operu Związku Walki Zbrojnej, choć oficjalnie pracował nadal w Polskiej Policji w VII Komisariacie na ulicy Grzybowskiej w Warszawie. Współuczestniczył w organizacji łączności oraz nad sposobami uwolnienia niektórych więźniów z Pawiaka. Na skutek zdrady 23 grudnia 1941 roku 27 osobowa grupa działaczy ujęta zostaje na zebraniu konspiracyjnym i wprost dowieziona na Aleję Szucha. Tam po ciężkich badaniach przewiezieni na Pawiak. Jak Woźniak otrzymał nr 1315. Dalsze badania i tortury nie załamały aresztowanych.

W kwietniu 1942 roku zostaje wysłany do Auschwitz gdzie otrzymuje numer 31374. Przebywa na bloku 18, a 6 czerwca tegoż roku z grupą pięćsetosobową przybył do obozu Gross-Rosen. Tu jest więźniem numer 2781. Umieszczony zostaje na bloku 7. Pracował w kamieniołomach. Nie wytrzymał jednak ciężkich warunków obozu Gross-Rosen, jak zresztą większość więźniów tego transportu. Mając 33 lata umiera 15 października 1942 roku. Numer archiwum Gross-Rosen 1.8.21.3.

Zygmunt WROCZYŃSKI
Pruszków, Gross-Rosen nr
59649 - Dyhenfurth II, Gross-
Rosen - zmarł na rewirze w lu-
tym 1945 r.

Zygmunt Wroczyński urodził się 28 sierpnia 1907 r. w Aschabadzie w Turkiestanie /ZSRR/. Po ukończeniu studiów w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie pracował w Izbie Grodzkiej Skarbowej w Warszawie. W rocznicę niepodległości Państwa Polskiego w dniu 11 listopada 1937 roku był dekorowany Srebrnym Krzyżem Zasługi. Podczas okupacji nadal mieszkał w Warszawie i pracował w Urzędzie Skarbowym na kierowniczych stanowiskach. W miarę swoich możliwości działał na niekorzyść okupanta, stosując ulgi i zmniejszenia podatkowe.

Dnia 16 września 1944 r. został zabrany z domu i deportowany do obozu przejściowego w Pruszkowie. W dniu 18 września wraz z transportem powstańców warszawskich przybył do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 59649. Wkrótce został wysłany na komando Dyhenfurth II. W czasie marszu ewakuacyjnego do Gross-Rosen w dniach 23-27 stycznia 1945 r. był skrajnie wyczerpany, miał wysoką temperaturę, majaczył. Zrezygnowanie z dalszego marszu równało się śmierci, ponieważ SS-mani strzelali do osłabionych. Współwięźniowie pomogli mu dotrzeć do obozu, umieszczono go na Revierze. Jego stan był bardzo ciężki. W czasie ewakuacji Revieru w lutym 1945 r. już nie żył. Na podstawie zeznań współwięźniów Sąd w Warszawie uznał go za zmarłego.

Jego żona aktywnie uczestniczy w pracach środowiska b. więźniów Gross-Rosen, pomagając przy pracach techniczno-redakcyjnych wydawnictwa "Przeżyliśmy Gross-Rosen".

Zamieszkuje w Warszawie. Nr archiwum Gross-Rosen 1.8.21.9.

Eugeniusz WRONIECKI
Zawiercie, Lubliniec, Gross-
Rosen nr 30486, Gassen,
Buchenwald nr 134782 - Thekla

Eugeniusz Wroniecki urodził się 18 września 1926 r. w Józefowie k. Zawiercia. Jako siedemnastolatek został aresztowany przez Gestapo w Zawierciu i oskarżony o współpracę z oddziałami partyzanckimi. Po dwutygodniowym śledztwie, w kwietniu 1943 r. został przewieziony do więzienia w Lublińcu, gdzie przebywał kilka miesięcy. W końcu 1943 r. w transporcie liczącym około tysiąca więźniów z Zawiercia, Lublińca i Częstochowy został przewieziony do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 30486. W 1944 r. został skierowany do pracy na komandzie Gassen. 11 lutego 1945 r. nastąpiła likwidacja obozu. Więźniów ewakuowano pieszo, a następnie pociągiem do Buchenwaldu na komando Thekla, usytuowanym na przedmieściach Lipska. Tam otrzymał nr 134782. 18 kwietnia 1945 r. hitlerowscy zbrodniarze w celu likwidacji obozu podpalili baraki wypełnione więźniami. W płonąącym ubraniu uciekł z palącego się baraku i szczęśliwie uniknął zastrzelenia.

Po wyzwoleniu ciężko chorował. Z poparzeniem trzeciego stopnia był leczony w szpitalu w Lipsku i Legnicy. W sierpniu 1945 r. powrócił do kraju i podjął pracę w Terenowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej. Jednocześnie z pracą zawodową ukończył szkołę felczerów sanitarnych. W lipcu 1982 r. przeszedł na emeryturę.

W 1978 r. był świadkiem na procesie Waltera Knopa b. komendanta obozu Gassen, który odbył się w Kolonii, w RFN.

Pracuje społecznie w ZBoWiD. Przez szereg lat był sekretarzem, a ostatnio skarbnikiem Koła. Działał także we Froncie Jedności Narodu oraz w komisjach wyborczych, w samorządzie mieszkańców. Był zaangażowany w pracach społecznych, związanych z budową pomnika Zwycięstwa w Grodkowie. Działał w Kole Ligi Obrony Kraju. Od szeregu lat jest sekretarzem koła Związku Inwalidów Wojennych. Za działalność niepodległościową, pracę zawodową i społeczną został uhonorowany: Medalem Zwycięstwa i Wolności, Honorową Odznaką "Zasłużony Opolszczyźnie", Brązową i Srebrną Odznaką "Zasłużony działacz LOK", Odznaką honorową "Zasłużony Działacz ZIW".

Zamieszkuje w Grodkowie. Nr archiwum Gross-Rosen 5.27.4.

Bolesław ZAWADA
Wrocław, Łódź, Wrocław,
Gross-Rosen nr 9528,
Mauthausen nr 48616 - Gusen I

Bolesław Zawada urodził się 23 maja 1921 r. w Toplinie. Został aresztowany 4 maja 1940 r. w pociągu, jako podejrzany o zastrzelenie dwóch gestapowców w Bolesławcu i Skomplinie. Po pierwszych badaniach przez Gestapo we Wrocławiu został przekazany do Gestapo w Łodzi, gdzie ponownie był przesłuchiwany, w czasie przesłuchań był bity i torturowany. W styczniu 1942 r. został ponownie przekazany do Wrocławia. Mimo tego, że nie przyznał się do stawianych mu zarzutów, 7 kwietnia 1943 r. został wysłany do Gross-Rosen, gdzie otrzymał nr 9528. Początkowo przebywał na bloku 9 i pracował w kamieniołomach. Na skutek uszkodzenia lewego oka odpryskiem kamienia został skierowany na rewir. W czasie przeglądu chorych lekarz SS-man dostrzegł w jego uzębieniu złotą koronkę. Przy zdejmowaniu tej koronki został dotkliwie zbity, a ząb uległ złamaniu. W dniu 22 maja 1943 r. w grupie 1000 więźniów został wysłany do Mauthausen, gdzie otrzymał nr 48616. W tym obozie, w grupie około 200 współwięźniów zakwaterowanych na bloku 18, był przez kilka tygodni poddawany zabiegom pseudomedycznym, po których skierowano go do komanda Gusen I, do pracy w kamieniołomach. Ponownie dostał się na rewir, a po wyleczeniu nogi został skierowany do pracy w komandzie Steyer, gdzie doczekał wyzwolenia przez wojska amerykańskie w dniu 5 maja 1945 r. Początkowo na terenie Austrii był członkiem ekipy poszukującej obozowych zbrodniarzy hitlerowskich.

Powrócił do kraju dnia 28 lipca 1945 r. i osiedlił się w województwie koszalińskim. Przez kilka lat był kasjerem Polskich Kolei Państwowych, a następnie do przejścia na emeryturę w 1980 r. pracował w Zakładzie Energetycznym na stanowisku kontrolera inkasa. Został odznaczony Medalem Zwycięstwa i Wolności.

Zamieszkuje w Koszalinie. Nr archiwum Gross-Rosen.
17.29.

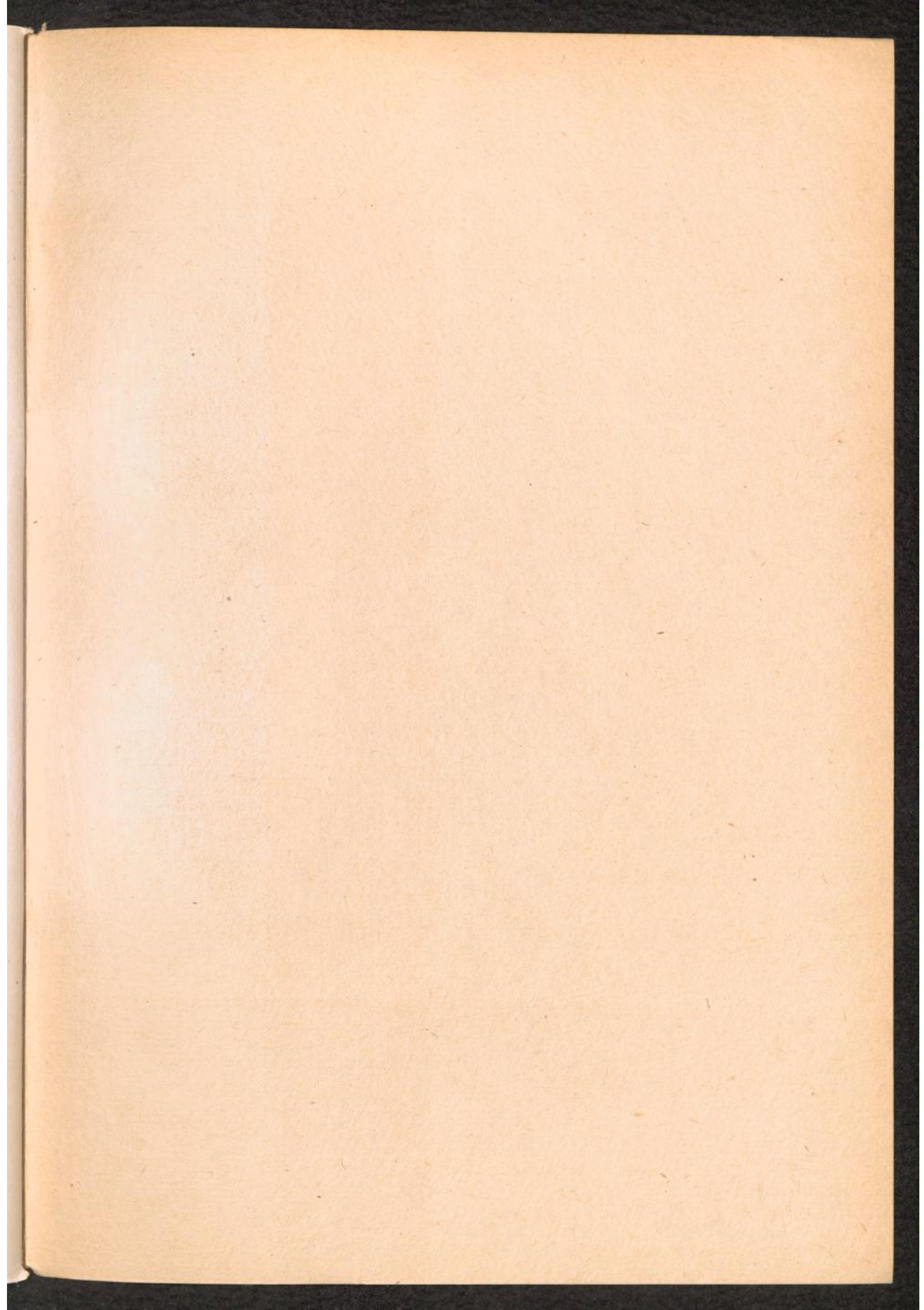
Karol Antoni ZDEBELAK

Lwów, Gross-Rosen nr.1890 - Halbau
- zmarł w obozie 9 lutego 1945 roku.

Karol Antoni Zdebelak urodził się 10 czerwca 1901 roku we Lwowie. Będąc jeszcze małoletnim, jako ochotnik wstąpił do Legionów. Walczył w obronie Lwowa w 1918 roku, a następnie walczył w Powstaniu Śląskim. W okresie międzywojennym należał do Związku Obrońców Lwowa i był czynnym działaczem Związku Strzeleckiego.

W okupację podejmuje walkę w szeregach Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej. Pod pseudonimem "Rogalik", obejmuje dowództwo plutonu "Westerplatte", którym dowodził do 20 maja 1944 roku - to jest do czasu aresztowania i osadzenia w więzieniu na ul. Łackiego. Wspomnienia o działaniach lwowskiej Armii Krajowej w Życiu Literackim Nr 39 z dn. 25 września 1983 roku opublikował Władysław Załogowicz w korespondencji pt. "Były dowódca plutonu o lwowskiej AK". W tej korespondencji wspomina o Karolu Zdebelaku podając mylnie fakt śmierci w więzieniu lwowskim.

Wywieziony on jednak został do obozu koncentracyjnego Gross-Rosen, do którego przybył w czerwcu 1944 i otrzymał nr.1890. Wkrótce skierowano go do pracy niewolniczej w komando Halbau. Tam zmarł 9 lutego 1945 roku. Nr.archiwum Gross-Rosen 1.8.22.7.

7

